

OGÓLNOPOLSKIE SEMINARIUM NAUKOWE STUDENTÓW ARCHITEKTURY KSIĄŻKA ABSTRAKTÓW

ŁÓDŹ U LIKE

ZOBACZYĆ
DOTKNAĆ
DOŚWIADCZYĆ
PRZEŻYĆ
OPOWIEDZIEĆ

Lodz University of Technology
Institute of Architecture and Urban Planning

INTERNATIONAL SCIENTIFIC ARCHITECTURE STUDENTS' SEMINAR BOOK OF ABSTRACTS

ŁÓDŹ ULIKE

TO SEE
TO TOUCH
TO EXPERIENCE
TO FEEL
TO TELL

Politechnika Łódzka

ŁÓDŹ U LIKE 2021

**12. OGÓLNOPOLSKIE SEMINARIUM NAUKOWE
STUDENTÓW ARCHITEKTURY**

ZOBACZYĆ. DOTKNĄĆ. DOŚWIADCZYĆ. PRZEŻYĆ. OPowiedzieć.

KSIAŻKA ABSTRAKTÓW

ŁÓDŹ 2021

Lodz University
of Technology

ŁÓDŹ U LIKE 2021

**12th NATIONWIDE SCIENTIFIC ARCHITECTURE
STUDENT'S SEMINAR**

TO SEE. TO TOUCH. TO EXPERIENCE. TO FEEL. TO TELL.

ABSTRACT'S BOOK

ŁÓDŹ 2021

12. Ogólnopolskie Seminarium Naukowe Studentów Architektury
ŁÓDŹ U LIKE 2021 – *Zobaczyć. Dotknąć. Doświadczyć. Przeżyć. Opowiedzieć.*
21-23 kwietnia 2021

Komitet Naukowy Konferencji:

dr hab. n.t. Artur Zaguła, prof. PŁ - przewodniczący,
dr inż. arch. Włodzimierz Witkowski - zastępca przewodniczącego,
dr hab. inż. arch. Agnieszka Gryglewska, prof. PWR
dr hab. Ewa Klima, prof. PŁ,
dr hab. inż. arch. Jan Kurek,
dr inż. arch. Wojciech Pardała,
mgr inż. arch. Magdalena Szymczak,
inż. arch. Jarosław Striker.

Komitet Organizacyjny Konferencji:

Alicja Szczerbińska, Kamil Szczepaniak, Piotr Lis, Włodzimierz Witkowski, Wojciech Pardała,
Jakub Adamski, Marta Bakalarz, Katarzyna Branicka-Świątkowska, Aleksandra Bauer,
Agnieszka Fałek, Daria Głażewska, Marta Koślaga, Julia Pawełczyk, Wiktoria Stasiak,
Jarosław Striker, Magdalena Szymczak.

Redakcja naukowa:

Ewa Klima, Włodzimierz Witkowski, Wojciech Pardała, Jarosław Striker, Magdalena Szymczak.

Korekta i skład:

Patrycja Kępińska, Piotr Lis, Jarosław Striker, Kamil Szczepaniak, Magdalena Szymczak.

Tłumaczenia i korekta j. angielskiego:

Joanna Striker, Aleksandra Bauer, Julia Pawełczyk, Joanna Witkowska

Projekt okładki i identyfikacji graficznej:

Agnieszka Fałek, Jakub Adamski.

© Politechnika Łódzka, Instytut Architektury i Urbanistyki

© Koło Naukowe Studentów Architektury PŁ „IX Piętro”

Instytut Architektury i Urbanistyki Politechniki Łódzkiej

Koło Naukowe Studentów Architektury PŁ „IX Piętro”

al. Politechniki 6, 90-924 Łódź

www.architektura.p.lodz.pl, <http://lodzulike.blogspot.com/>

ISBN: 978-83-66287-94-5 DOI 10.34658/9788366287945 <https://doi.org/10.34658/9788366287945>

WYDAWNICTWO POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

ul. Wólczńska 223, 90-924 Łódź,

e-mail: wydawnictwo@lib.p.lodz.pl

www.wydawnictwo.p.lodz.pl

Wydawnictwo PŁ nie ponosi odpowiedzialności za treść i opracowanie redakcyjne
publikowanych streszczeń.

Łódź, kwiecień 2021; publikacja elektroniczna

12th Nationwide Scientific Architecture Student's Seminar
ŁÓDŹ U LIKE 2021 – *to See. to Touch. to Experience. to Feel. to Tell.*
21st-23rd April 2021

Scientific Committee of Conference:

dr hab. n.t. Artur Zaguła, prof. PŁ - the Chairman,
dr inż. arch. Włodzimierz Witkowski - the Deputy Chairman,
dr hab. inż. arch. Agnieszka Gryglewska, prof. PWR
dr hab. Ewa Klima, prof. PŁ,
dr hab. inż. arch. Jan Kurek,
dr inż. arch. Wojciech Pardała,
mgr inż. arch. Magdalena Szymczak,
inż. arch. Jarosław Striker.

Organisational Committee of Conference:

Alicja Szczerbińska, Kamil Szczepaniak, Piotr Lis, Włodzimierz Witkowski, Wojciech Pardała,
Jakub Adamski, Marta Bakalarz, Katarzyna Branicka-Świątkowska, Aleksandra Bauer,
Agnieszka Fałek, Daria Głażewska, Marta Koślaga, Julia Pawełczyk, Wiktoria Stasiak,
Jarosław Striker, Magdalena Szymczak.

Scientific editing:

Ewa Klima, Włodzimierz Witkowski, Wojciech Pardała, Jarosław Striker, Magdalena Szymczak.

Proofreading and typesetting:

Patrycja Kępińska, Piotr Lis, Jarosław Striker, Kamil Szczepaniak, Magdalena Szymczak.

Translations and proofreading in English:

Joanna Striker, Aleksandra Bauer, Julia Pawełczyk, Joanna Witkowska

Cover and visual identity design:

Agnieszka Fałek, Jakub Adamski.

© Lodz University of Technology, Institute of Architecture and Urban Planning

© Architecture Students' Scientific Club at TUL "The 9th Floor"

Institute of Architecture and Urban Planning at TUL

Architecture Students' Scientific Club at TUL "The 9th Floor"

6, Politechniki Avenue, 90-924 Łódź

www.architektura.p.lodz.pl, <http://lodzulike.blogspot.com/>

ISBN: 978-83-66287-94-5

LODZ UNIVERSITY OF TECHNOLOGY PRESS

223, Wólczńska Street, 90-924 Lodz, Poland

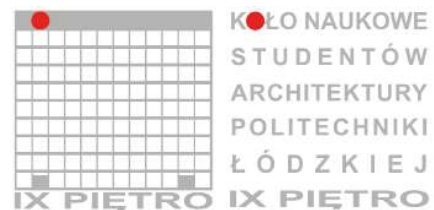
e-mail: wydawnictwo@lib.p.lodz.pl

www.wydawnictwo.p.lodz.pl

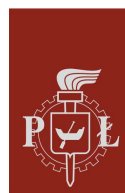
Lodz University of Technology Press does not take responsibility for the content
and editing of this publication.

Lodz, April 2021; digital publication

Organizatorzy konferencji/Conference organisers:

Sponsorzy/Sponsors:

Politechnika Łódzka

GRAPHISOFT
Archicad®

Patroni medialni/Media patrons:

plasterłodzki.pl

Spis treści/Table of contents:

Abstrakty nauczycieli akademickich i gości/Abstracts of academic teachers and guests:

Monika Dolik, Justyna Witecka	12
Rewitalizacja społeczna ulicy Włókienniczej w Łodzi <i>Social revitalization of Włókiennicza Street in Łódź</i>	
Ewa Klima	14
Badanie przestrzeni sakralnej. Doświadczenia geografa <i>The study of sacral space. Geographer's Experiences</i>	
Jan Kurek	15
Odkrywanie Talowskiego <i>Discovering Talowski</i>	
Svitlana Linda	16
Dziedzictwo żydowskie w przestrzeni architektonicznej Lwowa <i>Jewish heritage in the architrctural space of Lviv</i>	
Aleksander Malachowski	17
Fotografia (mobilna) architektury <i>Architecture (mobile) photography</i>	
Jakub Miszczak.....	17
Niemżliwe? Ależ jak to? Przełożenie pracy konstruktora na architekturę <i>Impossible? How is it? Translating a constructor's work into architecture</i>	
Marek Pabich	18
Zobaczyć, dotknąć, doświadczyć, przeżyć, opowiedzieć. Łódź U Like 2021 <i>To see, to touch, to experience, to feel, to tell. Łódź U Like 2021</i>	
Małgorzata Augustyniak, Wojciech Pardała,.....	19
Oni to już dawno mieli! - czyli o historycznych, organicznych i dyktowanych przez funkcję źródłach współczesnych form w architekturze norweskiej <i>They had it a long time ago! - story about history, organic and function-limited origins of contemporary form of Norvegian architecture</i>	
Włodzimierz Witkowski	21
Palcem przez historię albo bardzo krótka, kartograficzna podróż w czasach pandemii przez dwa stulecia, sześć państw, w tym jedno po dwakroć, i pięć obrządków, z których wszystkie wschodniochrześcijańskie. Czyli huculskie cerkwie na austriackich mapach katastralnych <i>With a finger through history, or a short cartographic journey in times of pandemic through two centuries, six countries, including one of them twice, four languages, and five rites, all of them Eastern Christian. That is, Hutsul Orthodox churches on Austrian cadastral maps</i>	

Abstrakty doktorantów i studentów/Abstracts of PhD-students and students:

Katarzyna Branicka-Świątkowska, Marta Koślaga, Piotr Lis	28
Modernizm nieoczywisty, czyli Łódź u progu XX wieku <i>Unobvious Modernism, or Łódź at the Beginning of the 20th Century</i>	
Martyna Fijałkowska, Klara Gójska	30
Ukraina 2.0 – proces tworzenia fotogrametrycznych modeli cerkwi z terenów Pokucia <i>Ukraine 2.0 - the process of creating photogrammetric models of the orthodox churches from the area of Pokuttya region</i>	
Anna Jaruga-Rozdolska	32
Subtraction follows function. Proces powstawania projektu Obserwatorium astronomicznego w dolinie Wadi Rum w Jordanii. <i>Subtraction follows function. The process of developing the project of the Astronomical Observatory in the Wadi Rum Valley, Jordan</i>	
Bogdan Jędrzejczak	34
Czeska Praga wczoraj i jutro, czyli perła modernizmu – Osiedle Baba i najnowsza architektura w mieście <i>Czech Prague yesterday and tomorrow, a pearl of modernism – The Baba Housing Estate and the newest architecture in the city</i>	
Oskar Kowalczyk	35
Charakterystyczne formy osadnictwa na Spiszu i ich ewolucja od średniowiecza po XXI w. <i>Characteristic forms of settlement in Spisz and their evolution from the Middle Ages to the 21st century</i>	
Daria Kruczek, Katarzyna Lis.....	38
Chodź, pomaluj mój świat – na żółto i na niebiesko <i>Come, colour my world – in yellow and blue</i>	
Magdalena Krzosek-Holody	40
7000 i więcej dębów... Od instalacji w przestrzeni miasta do projektu środowiskowego <i>7000 oaks and more... Between urban installation and environmental art</i>	
Monika Motylska	42
Czynniki wpływające na sytuację przestrzenną zamku w ruinie. Próba zdefiniowania problematyki badawczej na podstawie analizy wybranych przykładów <i>Factors determining the spatial situation of a castle in ruins. An attempt to define the research issue on the basis of selected examples</i>	
Aleksandra Palmer	45
Miasto Świerzawa – od kolonizacji do lokacji <i>The Town of Swierzawa – since colonization to location</i>	
Mateusz Rabiega	47
Modelowa odbudowa kaliskiej kamienicy po zniszczeniach I wojny światowej <i>An exemplary rebuilding of a tenement house in Kalisz after World War I destruction</i>	

Ewa Serafińska	49
„Sól i pieprz”, czyli o odbiorze ryskiej architektury	
<i>‘Salt and pepper’, about the reception of the Riga architecture</i>	
Jarosław Striker	51
Kościół-ujeżdżalnia. Kościół garnizonowy w Łodzi na tle cerkwi wojskowych Imperium Rosyjskiego	
<i>Church-riding hall. Garrison church in Lodz on the background of Orthodox military churches of the Russian Empire</i>	
Izabela Szerszeniewska	53
Aspekt kulturowy w zarządzaniu przedsięwzięciem budowlanym na przykładzie robót budowlanych i konserwacyjnych prowadzonych na cmentarzach Żydowskich	
<i>Cultural aspect in managing a construction project on the example of construction and conservation works carried out at Jewish cemeteries</i>	

Politechnika Łódzka

ŁÓDŹ U LIKE 2021

12. OGÓLNOPOLSKIE SEMINARIUM NAUKOWE STUDENTÓW ARCHITEKTURY

ZOBACZYĆ. DOTKNĄĆ. DOŚWIADCZYĆ. PRZEŻYĆ. OPowiedzieć.

ABSTRAKTY NAUCZYCIELI AKADEMICKICH I GOŚCI

ŁÓDŹ 2021

Lodz University
of Technology

ŁÓDŹ U LIKE 2021

12th NATIONWIDE SCIENTIFIC ARCHITECTURE STUDENT'S SEMINAR

TO SEE. TO TOUCH. TO EXPERIENCE. TO FEEL. TO TELL.

ABSTRACTS OF ACADEMIC TEACHERS AND GUESTS

ŁÓDŹ 2021

Monika Dolik*, Justyna Witecka*

* Urząd Miasta Łodzi
The City of Łódź Office

Rewitalizacja społeczna ulicy Włókienniczej w Łodzi *Social revitalization of Włókiennicza Street in Łódź*

Rewitalizacja ul. Włókienniczej rozpoczęła się w 2014 roku, do końca 2020 roku przeprowadzono wszystkich mieszkańców lokali komunalnych. W sumie było to ponad 300 środowisk. Remonty na całej ulicy nadal trwają.

Rewitalizacja w swoich założeniach to nie tylko przebudowa lub adaptacja budynków, ale przede wszystkim próba rozwiązywania problemów społecznych, poprawa warunków mieszkaniowych, wyglądu i funkcjonalności przestrzeni publicznych. W Łodzi jest to proces rozumiany jako przywrócenie rewitalizowanemu obszarowi pierwotnej wartości, utraconej z powodu zniszczeń oraz wieloletnich zaniedbań, dotyczący przede wszystkim lokalnej społeczności.

Zgodnie z głównymi założeniami procesu rewitalizacji to przemiana społeczna powinna być najważniejszym elementem. Ulica Włókiennicza, o której będziemy szerzej mówić, to według badań najbardziej zdegradowany obszar śródmieścia Łodzi, a problemy mieszkańców pojawiały się na wielu przeplatających się płaszczyznach- od wieloletniego bezrobocia, poprzez fatalne warunki mieszkaniowe i ogromne zadłużenia czynszowe po wykluczenie społeczne.

Zatrudnienie Gospodarzy Obszaru i Latarników Społecznych przez Urząd Miasta Łodzi miało zapewnić wsparcie w trakcie przeprowadzek i przemian, które często okazywały się bardzo skomplikowanym, trudnym procesem, zarówno pod względem formalnym, jak i mentalnym.

Gospodarz miał w swoich założeniach:

- koordynować proces przeprowadzek,
- prowadzić działania informacyjne dot. przeprowadzek,
- diagnozować problemy mieszkańców,
- pomagać w uregulowaniu zaległości czynszowych (np. kontakt z Wydziałem Windykacji).

Zakres zadań Latarnika to m.in.:

Revitalization of Włókiennicza Street began in 2014, and by the end of 2020, all residents of communal premises were carried out. In total, it was over 300 environments. Renovations across the street are still ongoing.

Revitalization in its assumptions is not only the reconstruction or adaptation of buildings, but above all an attempt to solve social problems, improve housing conditions, the appearance and functionality of public spaces. In Łódź, it is a process understood as restoring the revitalized area to its original value, lost due to damage and many years of neglect, mainly concerning the local community.

According to the main assumptions of the revitalization process, social change should be the most important element. Włókiennicza Street, which we will talk about in more detail, is, according to the research, the most degraded area of the city center of Łódź, and the problems of residents appeared on many intertwined levels - from many years of unemployment, through terrible housing conditions and huge rent debts, to social exclusion.

Employment of the Area Hosts and Community Lighthouse Keepers by the City of Łódź Office was to provide support during removals and transformations, which often turned out to be a very complicated, difficult process, both formally and mentally.

The host had in his assumptions:

- coordinate the removal process,
- conduct information activities regarding removals,
- diagnose residents' problems,
- help in settling rent arrears (e.g. contact with the Debt Collection Department).

The scope of the Lighthouse Keeper's tasks include:

- support for residents in the process of life change,
- mediation in family and neighborhood conflicts,

- wsparcie mieszkańców w procesie zmiany życiowej,
- mediacja w konfliktach rodzinnych i sąsiedzkich,
- wsparcie w aktywizacji zawodowej,
- współpraca z instytucjami pomocowymi (w tym MOPS).

W trakcie pracy Gospodarzy i Latarników na ul. Włókienniczej wsparciem w procesie przeprowadzek objęto około 150 środowisk. Osoby, które tam mieszkały należały często do grona seniorów, dośkwierała im samotność, borykały się z wieloma problemami nierozwiązywanymi od lat - w tym również z zaburzeniami psychicznymi, wymagającymi szczególnej uwagi i wsparcia. Zakres napotykanymi trudnościami i niezrozumieniem swojego położenia przez mieszkańców powodowało częste komplikacje w całym procesie.

Wiele rodzin poprawiło znacznie swoje warunki mieszkaniowe, niektórzy trafili do mniejszych lokali z uwagi na eksmisję komornicze. Mieszkańcy podejmowali często próby spłaty swoich zadłużeń lub ich odpracowania. Jednak w wielu przypadkach kwoty były tak duże, że całkowita spłata była niemożliwa. Kilko mieszkańców nie doczekało przeprowadzki, zmarli tuż przed albo niedługo po, w nowym miejscu.

Z niektórymi mieszkańcami mamy kontakt do dziś, poprzez zwyczajne „co słychać?”, po prośby o wsparcie.

Rewitalizacja społeczna to długotrwały i skomplikowany proces. Miasto ingeruje w życie mieszkańców chcąc poprawić ich sytuację społeczną i mieszkaniową oraz zadbać o wizerunek Łodzi. Nie wszyscy są jednak gotowi na taką zmianę i w nowym otoczeniu życia według starych schematów.

- support in professional activation,
- cooperation with aid institutions (including Social Welfare Support Service).

During the work of the Hosts and Lighthouse Keepers at Włókiennicza Street, around 150 communities were supported in the process of moving. People who lived there often belonged to the group of seniors, were lonely, and struggled with many problems that had not been solved for years - including mental disorders that required special attention and support. The range of difficulties encountered and the fact that the inhabitants did not understand their position often caused complications throughout the process.

Many families have significantly improved their living conditions, some of them went to smaller premises due to bailiff evictions. Residents often tried to pay off their debts or work them off. However, in many cases the amounts were so large that full repayment was impossible. A few inhabitants did not live to see the move, they died just before or soon after, in a new place.

We are still in contact with some residents today, through the usual „what's up?”, asking for support.

Social revitalization is a long and complicated process. The city interferes in the lives of its inhabitants in order to improve their social and housing situation and to take care of the image of Łódź. However, not everyone is ready for such a change and in the new surroundings of life according to the old patterns.

Ewa Klima*

* Politechnika Łódzka, Kolegium Gospodarki Przestrzennej
Lodz University of Technology, Spatial Economy College

Badanie przestrzeni sakralnej. Doświadczenia geografa

The study of sacral space. Geographer's Experiences

Artykuł jest pokłosem doświadczeń badawczych autorki. Jego celem jest po pierwsze próba zbliżenia się do definicji przestrzeni sakralnej i rozumienia sacrum; po drugie spojrzenie na metody badania takiej przestrzeni. „Geograficzne” spojrzenie na świat otwiera możliwość badania tego co realne, ale także, w podejściu humanistycznym – tego co wyobrażone. Za przykład posłuży Łódź. Zaprezentowane zostaną także badania przestrzeni sakralnej wsi.

The article is the result of the author's research experience. Its aim is, firstly, an attempt to come closer to the definition of sacral space and to understand the sacred; secondly, a look at the methods of studying such space. The „geographic” view of the world opens the possibility of examining what is real, but also, in the humanistic approach, what is imagined. Łódź will serve as an example. Research into the sacred space of the village will also be presented.

Jan Kurek*

* Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
Andrzej Frycz Modrzewski Krakow University

Odkrywanie Talowskiego *Discovering Talowski*

Teodor Talowski był wziętym architektem w CK Galicji końca XIX i początku XX wieku. Wielki talent plastyczny i znajomość architektury europejskiej ułatwiały mu zręczne i twórcze operowanie formami zaczerpniętymi z różnych stylów historycznych. Swobodnej grze form i przestrzeni w jego projektach towarzyszyły zwykle swoboda i unikanie symetrii w kształtowaniu elewacji.

Twórczość architektoniczna Talowskiego obejmowała szerokie spektrum budowli – o różnych funkcjach i różnej wielkości. Były to budynki mieszkalne, wille, dwory wiejskie i pałace. Osobną obszerną grupę stanowiły kościoły wznoszone na Podkarpaciu – między Krakowem a Lwowem. Jego dorobek twórczy jawi się na tle epoki jako szczególnie interesujący – tak w sferze kształtowania formy i detalu jak i nowatorsko użytych, znanych od wieków materiałów, jak kamień i cegła. Duża dynamika form, szlachetność i elegancja rysunku detali silnie oddziaływały na obserwatora.

Szczególne wrażenie wywoływały jego niekonwencjonalne kamienice miejskie i wille – Pod Pajakiem, Festina Lente, Pod Śpiewającą Żabą i Pod Osłem – w Krakowie oraz willa Pod Kozłem w Bochni. W kilku obiektach w architekturę nowatorsko wkomponowywał zieleni.

Jego realizacje architektury sakralnej wieńczyła budowa kościoła św. Elżbiety we Lwowie, w którym jako jeden z pierwszych zastosował konstrukcje żelbetowe, łączone z kamieniem i cegłą. We Lwowie przez 10 lat był profesorem na Wydziale Architektury tamtejszej Politechniki.

Talowskiemu nieobce były inspiracje konwencją picturesque eclecticism oraz cottage stile nawiązującego do idei Ruskina i Red House Morrisa. Był świetnym akwarelistą, często ilustrującym barwnymi perspektywami swoje propozycje projektowe.

Teodor Talowski was a well-known architect in k.k. Galicia at the end of the 19th and the beginning of the 20th century. His great artistic talent and knowledge of European architecture enabled him to skilfully and creatively shape forms taken from various historical styles. The free play of forms and space in his designs was usually accompanied by ease and the avoidance of symmetry in the shaping of facades.

Talowski's architectural work covered a wide range of buildings - with different functions and sizes. These were residential buildings, villas, country manors and palaces. A separate vast group consisted of churches built in the Podkarpacie region between Cracow and Lviv. Against the background of the epoch, his creative output appears to be particularly interesting - both in the range of shaping the form and detail, and in the innovative use of materials known for ages, such as stone and brick. The high dynamics of forms and elegance of details made a great impression on the observer.

His unconventional town houses and villas made a particular impression - Pod Pajakiem (Under the Spider), Festina Lente, Pod Śpiewającą Żabą (Under the Singing Frog) and Pod Osłem (Under the Donkey) - in Cracow, as well as the villa Pod Kozłem (Under the Billy Goat) in Bochnia. In several buildings he innovatively incorporated greenery into the architecture.

His achievement in sacral architecture crowned the construction of St. Elisabeth Church in Lviv, where he was one of the first to use reinforced concrete structures combined with stone and brick. In Lviv he was a professor at the Faculty of Architecture of the Technical University for 10 years.

Talowski was familiar with the conventions of picturesque eclecticism and cottage stile alluding to the concepts of Ruskin and Morris's Red House. He was an excellent watercolourist, often colourfully illustrating his design proposals.

Svitlana Linda*

* Politechnika Opolska, Wydział Budownictwa i Architektury
Opole University of Technology, Faculty of Civil Engineering and Architecture

Dziedzictwo żydowskie w przestrzeni architektonicznej Lwowa *Jewish heritage in the architectural space of Lviv*

Żydzi zawsze byli ważną częścią społeczności lwowskiej i mieli wpływ na kształtowanie architektury miasta. Jednak wiele z ich dziedzictwa architektonicznego zostało utracone. Artykuł pokazuje, w jaki sposób obiekty kultury żydowskiej w przestrzeni Lwowa są dziś zachowywane i odnawiane.

Jews have always been an important part of the Lviv community and have influenced the formation of the city's architecture. But much of their architectural heritage has been lost. The article shows how objects of Jewish culture in the architectural environment of Lviv are preserved and restored.

Ryc.1. Przestrzeń Synagog we Lwowie (realizacja projektu rozpoczęta w 2012 roku); fot. autora, 2017

Fig.1. Synagogue space in Lviv (project implementation started in 2012); author's photo, 2017

Bibliografia/Bibliography:

Szuchta R., *1000 lat historii Żydów polskich. Podróż przez wieki*, Warszawa 2015, ISBN: 978-83-938434-6-6.

Bałaaban M. *Dzieje Żydów w Galicji i w Rzeczypospolitej Krakowskiej 1772 – 1868*, Lwów 1914. [online] dostępny w: <https://rcin.org.pl/dlibra/show-content/publication/edition/1707?id=1707> (dostęp: 2021-02-26).

Бойко О., *Синагоги Львова*, Львів 2008, ISBN: 966-8849-30-2.

Aleksander Małachowski*

* hashtagalek
#Alek

Fotografia (mobilna) architektury *Architecture (mobile) photography*

Każdy z nas ma przy sobie telefon - pełnoprawne narzędzie do uwiecznienia otaczającej nas rzeczywistości. Jednak czy na pewno zdajemy sobie sprawę z możliwości, które niosą ze sobą dziś urządzenia mobilne? Czy aby w interesujący sposób sfotografować budynek potrzebny nam jest profesjonalny aparat z wymienną optyką?

W trakcie tej prezentacji postaram się odpowiedzieć na powyższe pytania oraz zainspirować do spojrzenia na nowo na otoczenie. Przedstawię swoją wizję świata i zdradzę parę prostych trików na ulepszenie fotograficznego warsztatu.

Each of us has a phone with us - a full-fledged tool for immortalizing the reality around us. However, are we really aware of the possibilities that mobile devices bring with them today? Do we need a professional camera with interchangeable optics in order to photograph a building in an interesting way?

During this presentation, I will try to answer the above questions and inspire you to take a fresh look at your surroundings. I will present my vision of the world and reveal a few simple tricks to improve the photographic workshop.

Jakub Miszczak*

* Politechnika Łódzka, Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska, Katedra Fizyki Materiałów Budowlanych i Budownictwa Zrównoważonego
Lodz University of Technology, Faculty of Civil Engineering, Architecture and Environmental Engineering, Department of Building Materials Physics and Sustainable Design

Niemożliwe? Ależ jak to? Przełożenie pracy konstruktora na architekturę *Impossible? How is it? Translating a constructor's work into architecture*

Niemożliwe? Ależ jak to?

Na linii architekt – konstruktor zgrzyta nader często.

Czy każdą koncepcję architektoniczną da się wdrożyć bez jej modyfikacji?

Dlaczego konstruktorzy chcą koniecznie mieć te słupy i dlaczego nie lubią dużych przewieszzeń?

Dlaczego „Szklane domy” wcale nie są takie wspaniałe?

Jakie cechy powinien mieć projektant aby stać się dobrym architektem?

O tym właśnie chciałbym krótko powiedzieć.

Impossible? How is it?

The architect-constructor grinds very often.

Can any architectural concept be implemented without modifying it?

Why do designers necessarily want these poles and why don't they like large overhangs?

Why are Glass Houses not so great?

What features should a designer have to become a good architect?

This is what I would like to briefly tell you about.

Marek Pabich*

* Politechnika Łódzka, Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska, Instytut Architektury i Urbanistyki
Lodz University of Technology, Faculty of Civil Engineering, Architecture and Environmental Engineering, Institute of Architecture and Urban Planning

Zobaczyć, dotknąć, doświadczyć, przeżyć, opowiedzieć. Łódź U Like 2021 *To see, to touch, to experience, to feel, to tell. Łódź U Like 2021*

Tytuł konferencji *Zobaczyć, dotknąć, doświadczyć, przeżyć, opowiedzieć* przywołuje wiele wspomnień i myśli, które odnoszą się nie tylko do miejsc znaczących i głośnych wydarzeń. Codziennosc tworzą zazwyczaj niezauważane obrazy rzeczywistości, które zostawiamy za sobą pozornie ich nie rejestrując. Potem nagle, za sprawą jednej myśli, jednego zdania czy jednego kadru okazuje się, że nasza pamięć podąża za wieloma, czasami wydawałoby się nieistotnymi skojarzeniami, które dopiero po jakimś czasie nabierają znaczenia. Stają się ważne, gdy postrzegamy je z dystansu, gdy łączą się z innymi sytuacjami tworząc wcześniej nieprzewidziany ciąg zdarzeń.

Nasza pamięć jest jak książka, do której dawno nie zaglądaliśmy. Lecz gdy ją otworzymy i przeczytamy choć jedno zdanie, to natychmiast staje się ono elementem większej całości, a nasze myśli odwołują się do różnych fragmentów fabuły, łącząc ze sobą wcześniej poznane miejsca i sytuacje.

I w ten sposób, nie przybliżając szczegółów, chciałbym zasygnalizować o czym opowiem na naszym kwietniowym spotkaniu, którego temat tak doskonale i jednocześnie prowokująco został określony przez doktora Włodzimierza Witkowskiego, pomysłodawcy całego przedsięwzięcia. Konferencja to nie tylko platforma wymiany myśli i doświadczeń, to czas nieoczekiwanych skojarzeń pobudzających do nieustających poszukiwań.

The title of the conference *To see, to touch, to experience, to feel, to tell* evokes many memories and thoughts that relate not only to the places of significant and famous events. Everyday life is usually created by unnoticed images of reality that we leave behind, seemingly without registering them. Then suddenly, thanks to one thought, one sentence or one frame, it turns out that our memory follows many, sometimes seemingly insignificant associations that only come into prominence after some time. They become important when viewed from a distance, when they combine with other situations to create a previously unforeseen sequence of events.

Our memory is like a book we haven't read for a long time. But when we open it and read at least one sentence, it immediately becomes an element of a larger whole, and our thoughts refer to various fragments of the plot, connecting previously known places and situations.

And in this way, without giving any details, I would like to indicate what I will tell you at our April meeting, the topic of which was defined so perfectly and at the same time provocatively by Dr. Włodzimierz Witkowski, the originator of the entire project. The conference is not only a platform for the exchange of thoughts and experiences, it is a time of unexpected associations that stimulate constant searching.

Małgorzata Augustyniak, Wojciech Pardala*,

* Politechnika Łódzka, Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska, Instytut Architektury i Urbanistyki
Lodz University of Technology, Faculty of Civil Engineering, Architecture and Environmental Engineering, Institute of Architecture and Urban Planning

Oni to już dawno mieli! - czyli o historycznych, organicznych i dyktowanych przez funkcję źródłach współczesnych form w architekturze norweskiej

They had it a long time ago! - story about history, organic and function-limited origins of contemporary form of Norwegian architecture.

Podróżując po Norwegii, patrząc na budynki w miastach, miasteczkach, na wsi, ale także przy wlocie do kanałów elektrowni, przyglądając się wodzie, kamieniom, układowi skał, zauważyliśmy, że można odnaleźć w nich formy, obecne tam za sprawą oddziaływania sił natury, bądź dyktowane przez czystą użyteczność, a pojawiające się na przestrzeni ostatnich stu lat jako elementy kształtowania bryły budynków nadające im mocno zindywidualizowany, odważny, „nowoczesny” charakter.

Traveling around Norway, looking at buildings in cities, small towns, in the countryside, but also at the inlet to the power plant canals, looking at water, stones, and the arrangement of rocks, we noticed that we could find forms in them, present there due to the influence of natural forces, or dictated by pure utility, and appearing over the last hundred years as elements shaping the body of buildings, giving them a highly individualized, bold, „modern” character.

Ryc.1. Wnętrze Fieldfarehytta – kryjówki norweskich partyzantów z okresu II wojny światowej; fot. W. Pardala

Fig.1. The interior of the Fieldfarehytta - a hideout for Norwegian partisans from World War II; photo by W. Pardala

W swojej prezentacji chcielibyśmy pokazać zarówno przykłady obiektów, które mogły być zainspirowane takimi formami w zestawieniu z tym, co naszym zdaniem mogło być punktem wyjścia dla ich autorów, jak i obiekty w przypadku których analogiczność formy może być całkiem przypadkowa oraz potencjalne źródła przyszłych inspiracji, niekoniecznie minimalistycznych.

Szukanie inspiracji przy tworzeniu form współczesnych z architektury ludowej jest dość powszechne. Architektura ludowa jest nieraz przykładem dobrego rozwiązania wpasowania w krajobraz, dostosowania do warunków

In our presentation, we would like to show both examples of objects that could be inspired by such forms in comparison with what we believe could be the starting point for their authors, as well as objects where the analogical form may be quite accidental and potential sources of future inspiration, not necessarily minimalist.

Looking for inspiration when creating contemporary forms from folk architecture is quite common. Folk architecture is often an example of a good solution to fit into the landscape, adapt to local and climatic conditions or the availability of materials. Travels to the Norwegian countryside (or

lokalnych, klimatycznych czy dostępności materiałów. Podróże na norweską wieś (bądź do skansenów) dostarczają wielu przykładów takiej zależności.

Mniej oczywiste wydaje się pokrewieństwo niezwykle złożonych form drewnianych budynków portowych stanowiących charakterystyczny pejzaż nabrzeży norweskich miast z analogicznymi formami w budynkach współczesnych architektów. Drewniane składy handlarzy ryb zaskakują wielością śmiałych wykuszy, niekiedy z diagonalnymi podcięciami, galeryjek, nadwieszów, czy nieregularnie rozmieszczonych bądź mających nietypowe kształty okienek, których obecność we współczesnych budynkach wydaje się z pozoru być osiągnięciem zmian w sposobie myślenia o formie, jakie dokonały się na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci.

Idąc dalej odnaleźć można jeszcze mniej oczywiste powiązania. Po opuszczeniu krajobrazu zabudowanego daje się zauważyć, jak wiele jest analogii pomiędzy współczesnymi budynkami a formami obecnymi w naturze. Nie chodzi o proste inspiracje kształtem góry, czy kamienia, ale o bardziej subtelne elementy, jak struktura kamienia, rysunek jaki stworzyły na skale porosty itp.

to open-air museums) provide many examples of this relationship.

The relationship between the extremely complex forms of wooden port buildings that make up the characteristic landscape of the quays of Norwegian cities seems less obvious with analogous forms in the buildings of contemporary architects. Wooden warehouses of fish traders surprise with a multitude of bold bay windows, sometimes with diagonal undercuts, galleries, overhangs, or irregularly placed or atypical shapes of windows, the presence of which in modern buildings seems to be an achievement of changes in the way of thinking about the form that have taken place in space recent decades.

Rys.2. Bryggen, historyczna dzielnica portowa Bergen; fot. W. Pardała
Fig.2. *Bryggen, Bergen's historic harbour district; photo by W. Pardała*

Rys.3. Budynek Romsdal Museum w Molde; fot. W. Pardała
Fig.3. *Romsdal Museum building in Molde; photo by W. Pardała*

Moving on, even less obvious connections can be found. After leaving the built-up landscape, one can see how many analogies exist between contemporary buildings and the forms present in nature. It is not about simple inspirations with the shape of a mountain or stone, but about more subtle elements, such as the structure of the stone, a pattern created by lichens on the rock, etc.

Ryc.4. Parken Kulturhus w Ålesund; fot. M. Augustyniak
Fig.4. *Parken Kulturhus in Ålesund; photo by M. Augustyniak*

Ryc.5. Wybrzeże wyspy Godøya; fot. M. Augustyniak
Fig.5. *The coast of the island of Godøya; photo by M. Augustyniak*

Włodzimierz Witkowski*

* Politechnika Łódzka, Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska, Instytut Architektury i Urbanistyki
Lodz University of Technology, Faculty of Civil Engineering, Architecture and Environmental Engineering, Institute of Architecture and Urban Planning

Palcem przez historię albo bardzo krótka, kartograficzna podróż w czasach pandemii przez dwa stulecia, sześć państw, w tym jedno po dwakroć, i pięć obrządków, z których wszystkie wschodniochrześcijańskie. Czyli huculskie cerkwie na austriackich mapach katastralnych¹

With a finger through history, or a short cartographic journey in times of pandemic through two centuries, six countries, including one of them twice, four languages, and five rites, all of them Eastern Christian. That is, Hutsul Orthodox churches on Austrian cadastral maps¹

Pandemia koronawirusa COVID-19 ograniczyła drastycznie możliwości podróżowania polegającego na fizycznym przemieszczaniu się w przestrzeni. Nie uniemożliwiła jednak podróżowania wirtualnego – duchowego i w przenośni, w tym... podróży w czasie. W taką właśnie podróż na Huculszczyznę i Pokucie udał się autor w sytuacji, gdy latem 2020 roku nie mógł znaleźć się tam – jak co roku – ze swoimi studentami, by fizycznie badać i dokumentować tamtejsze drewniane cerkwie.

The COVID-19 coronavirus pandemic has drastically reduced possibilities of travelling, which normally involves physical movement through space. It did not, however, prevent virtual travels – spiritual and metaphorical ones, including... travelling through time. The author went on such a journey to the Hutsul Lands and Pokuttia Region, when in the summer of 2020 he could not be there – as he does every year – with his students, to physically research and document the wooden churches there.

¹ Tytuł jest żartobliwym odniesieniem do podtytułu Ksiąg Jakubowych Olgi Tokarczuk (Wydawnictwo Literackie, Kraków 2014). Dwa stulecia, bo pierwsze mapy katastralne, na których znajdują się także wizerunki cerkwi dla badanego terenu powstały niemal 200 lat temu. Sześć państw, bo tereny Pokucia i Huculszczyzny od czasu, gdy zaczęto sporządzać dla nich te mapy były pod panowaniem najpierw Cesarstwa Habsburskiego (początkowo Austriackiego, później Austro-Węgierskiego), pod koniec I wojny światowej na krótko stały się częścią Zachodnioukraińskiej Republiki Ludowej, następnie weszły w skład II Rzeczypospolitej oraz kolejno: Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej, III Rzeszy, znowu USRR, wreszcie od 1991 roku stanowią część niepodległej Ukrainy. Cztery języki to oczywiście: niemiecki, polski, ukraiński, rosyjski. Pięć obrządków, bo w czasach, gdy sporządzano mapy katastralne wszystkie cerkwie na opisywanym terenie były greckokatolickie, po II wojnie światowej znaczną część świątyń władze radzieckie zamknęły, a tylko nielicznym pozwolono funkcjonować jako prawosławnym, podległym patriarchatowi moskiewskiemu. W niepodległej Ukrainie na opisywanym terenie część wiernych wróciła do obrządku unickiego (УГКЦ), część należała do Ukraińskiej Cerkwi Prawosławnej Patriarchatu Kijowskiego (УПЦ КП), część do Ukraińskiej Autokefalicznej Cerkwi Prawosławnej (УАПЦ). Od stycznia 2019 roku oba ww. odłamy prawosławia tworzą zjednoczoną, autokefaliczną Prawosławną Cerkiew Ukrainy (ПЦУ).

¹ The title is a humorous reference to the subtitle of Olga Tokarczuk's *The Books of Jacob* (Wydawnictwo Literackie, Cracow 2014, in Polish). Two centuries, because the first cadastral maps, which also include images of Orthodox churches for the area under study, were created almost 200 years ago. Six countries, because since the time when these maps were drawn up, the territories of Pokuttia and the Hutsul Lands have been under the rule of the Habsburg Empire (at first Austrian, later Austro-Hungarian), at the end of World War I they briefly became part of the West Ukrainian People's Republic, then they became part of the Second Polish Republic and successively of the Ukrainian Soviet Socialist Republic and the Third Reich, again the USSR, and finally since 1991 they have been part of independent Ukraine. The four languages are of course: German, Polish, Ukrainian, Russian. Five rites, because at the time when the cadastral maps were drawn up all the churches in the described area were Greek Catholic, after the Second World War, the Soviet authorities closed many of the churches and only a few were allowed to function as Orthodox churches under the Moscow Patriarchate. In independent Ukraine in the described area some believers returned to the Uniate rite (УГКЦ), part belonged to the Ukrainian Orthodox Church of the Kyiv Patriarchate (УПЦ КП), part to the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church (УАПЦ). Since January 2019, the two aforementioned Orthodox denominations form a united autocephalous Orthodox Church of Ukraine (ПЦУ).

Prowadzone od kilkunastu lat w Instytucie Architektury i Urbanistyki Politechniki Łódzkiej badania cerkwi huculskich znajdujących się we wsiach Pokucia i Huculszczyny polegają standardowo na dokonaniu na miejscu inwentaryzacji architektoniczno-budowlanej oraz wykonaniu szczegółowej dokumentacji fotograficznej i przeprowadzeniu wywiadów terenowych. Oprócz tego in situ rozpoznawana jest struktura konstrukcyjna budowli w kierunku stwierdzenia śladów ewentualnych wtórnych przekształceń w zakresie formy przestrzennej. Część kameralna (oprócz wykreślenia dokumentacji pomiarowej) polega oczywiście na studiach literaturowych i źródłowych oraz na określeniu względnej stratygrafii budowli, o ile ze źródeł wiadomo, że świątynia była przebudowywana lub rozbudowywana, bądź też gdy w jej strukturze konstrukcyjnej stwierdzone zostały ślady takich działań.

Analizy historycznych map topograficznych z IV ćwierci XVIII wieku oraz z wieku XIX (tzw. pierwszego, drugiego i trzeciego wojskowego topograficznego zdjęcia Monarchii Habsburskiej) wykazały, że zasadne będzie dokładne przestudiowanie map katastralnych powstałych dla miejscowości z badanego obszaru.

Jesienią roku 2020 rozpoczęta została kwerenda map katastralnych z terenów Galicji, dotyczących wsi na Pokuciu i Huculszczynie, a przechowywanych w zbiorach Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego Ukrainy we Lwowie², pod kątem lokalizacji świątyń oraz schematów ich planów. Analizom poddano jak dotychczas mapy około 50 wsi, dla około 20 wsi map jak dotąd nie odnaleziono. Kwerenda trwa.

Badane mapy dla terenu będącego przedmiotem zainteresowania pochodzą z lat 1823-1826 (Szkice polowe – Feldskizzen) lub z lat 40. i 50. XIX wieku, a tylko nieliczne są późniejsze.

Celem analiz było:

- precyzyjne zdefiniowanie lokalizacji niektórych cerkwi, które w ciągu XIX wieku zostały przeniesione w inne miejsca (np. ze względu na częste zalania powodziowe), lub których „następczynię” (np. po pożarach) były budowane w nowych miejscach,
- potwierdzenie lokalizacji cerkwi dziś nie istniejących,
- uzyskanie informacji o kształtach planów cerkwi poprzedzających świątynie istniejące obecnie (w szczególności potwierdzenie lub zaprzeczenie tezy, że

² Doktorowi Jurijowi Nesterukowi ze Lwowa serdecznie dziękuję za ogromną i nieocenioną pomoc w prowadzonej od jesieni 2020 r. i trwającej nadal (stan w marcu 2021 roku) kwerendzie w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie (dalej ЦДАІУ).

The research of Hutsul Orthodox churches in the villages of Pokuttia and the Hutsul Region, conducted for several years in the Institute of Architecture and Urban Planning of Lodz University of Technology, consists, as a standard, in making an architectural survey, as well as detailed photographic documentation and field interviews. Apart from that, the constructional structure of churches is identified in situ in order to find traces of possible secondary transformations of the spatial form. The chamber part (in addition to the drawing up of the survey documentation) consists of literature and source studies, of course, and the identification of the relative stratigraphy of buildings, if the sources indicate that the temple has been rebuilt or extended, or if traces of such actions are found in its constructional structure.

Analyses of historical topographic maps from the fourth quarter of the 18th century and from the 19th century (the so-called first, second and third military topographic surveys of the Habsburg Monarchy) showed that it would be reasonable to study in detail the cadastral maps produced for the villages in the study area.

In the autumn of 2020, a search was begun for cadastral maps of Galician villages in Pokuttia Region and Hutsul Lands, stored in the collection of the Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv², with regard to the location of churches and schemes of their plans. Maps of about 50 villages have been analyzed, and for about 20 villages maps have not been found so far. The search is ongoing.

The maps examined for the area of interest date from 1823-1826 (Field sketches – Feldskizzen) or the 1840s and 1850s, with only a few being later.

The aims of the analyses were as follows:

- to define precisely the location of some churches that were moved to other locations during the 19th century (e.g. because of frequent floods), or whose „successors” (e.g. after fires) were built in new places,
- to confirm location of churches that do not exist today,
- to obtain knowledge on the shape of the plans of churches preceding the churches existing today (in particular, to confirm or to deny the assumption that in the studied area before the spread of cross-plan schemas, „classical”, tripartite spatial arrangements prevailed),

² To Dr Yuri Nesteruk of Lviv, I offer my sincere thanks for his immense and invaluable assistance in the search conducted since autumn 2020 and still ongoing (in March 2021) at the Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv (hereinafter ЦДАІУ).

na badanym terenie przed upowszechnieniem się rzutów na planie krzyża, dominowały „klasyczne”, trójdzielne układy przestrzenne),

- potwierdzenie faktu rozbudów i przebudów cerkwi dokonywanych ciągu całego XIX wieku, a stwierdzonych podczas rozpoznawczych terenowych w trakcie pomiarów inwentaryzacyjnych.

Wstępne rezultaty analiz historycznych map katastralnych okazały się nieco rozczarowujące, głównie ze względu na ogromne braki w zasobie (brakuje zarówno map całych wsi, jak i arkuszy z centralnymi częściami miejscowości, na ogół właśnie tych, na których powinny znajdować się cerkwie) oraz fakt nienajlepszego jego uporządkowania, co znacznie utrudnia kwerendę. Ponadto na części map cerkwie oznaczono symbolami nie odpowiadającymi rzeczywistym kształtom planów. Niemniej jednak w kilku przypadkach analizy pozwoliły na wyciągnięcie bardzo interesujących wniosków, poszerzających naszą wiedzę o zjawisku cerkwi huculskiej lub potwierdzających niektóre wcześniejsze przypuszczenia. O tych najciekawszych przypadkach traktuje prezentowany materiał.

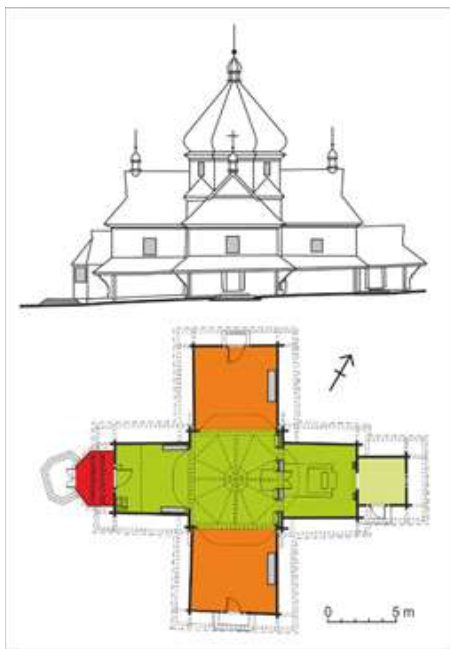

- to confirm the fact of extensions and reconstructions of the churches carried out throughout the 19th century, found during field reconnaissance in the course of survey measurements.

Initial results of the analysis of historical cadastral maps were somewhat disappointing, mainly due to huge shortages in the resource (maps of whole villages are missing as well as sheets with central parts of villages, usually the ones where orthodox churches should be located) and the fact that the resource is not well organized, which makes the search very difficult. Moreover, on some maps orthodox churches are marked with symbols, which do not correspond to the real shape of the plans. Nevertheless, in a few cases the analyses allowed us to draw very interesting conclusions, broadening our knowledge of the Hutsul Orthodox church phenomenon or confirming some earlier assumptions. The presented material describes these most interesting cases.

Ryc. 1 Fragment mapy katastralnej Czarnego Potoku z 1847 r. Cerkiew p.w. św. Michała z 1816 r. widoczna po prawej stronie, powyżej styku arkuszy. Forma planu dowodzi, że pierwotny plan cerkwi był trójdzielny, a przekształcenie do formy krzyża nastąpiło później. Zakrystia widoczna od strony północno-wschodniej pierwotna. Dzwonnica na podłużnej osi świątyni zachowana do dzisiaj w tym samym miejscu. Źródło: ЦДІАУЛ, Поток Чарны, 1847, 186-11-185-ark. V i VIII.

Fig. 1 A fragment of the cadastral map of the village of Czarny Potok from 1847. St. Michael's Church of 1816 can be seen on the right, above the junction of the sheets. The form of the plan proves that the original plan of the church was tripartite, and the transformation to the form of the cross took place later. The sacristy visible from the north-eastern side is original. Bell tower on the longitudinal axis of the church is still preserved in the same place today. Source: ЦДІАУЛ, Поток Чарны, 1847, 186-11-185-sheets V and VIII.

Ryc. 2 Czarny Potok, d. powiat i dekanat greckokatolicki nadwórniański, ob. rejon nadwórniański. Cerkiew p.w. św. Michała z 1816 r., rozbudowana do planu krzyża po 1847 r. (być może w 1900 r.). Schemat na podstawie pomiaru inwentaryzacyjnego z 2009 r. (dokumentacja pomiarowa rys. Weronika Lewicka), oprac. autor. Kolory: zielony – bryła pierwotna, jasno zielony – pierwotna zakrystia, pomarańczowy – ramiona boczne pochodzące z rozbudowy, czerwony – współczesny przedsionek z pocz. lat 1990.

Fig. 2 Czarny Potok, formerly a district and Greek Catholic decanate of Nadwórna, now district of Nadvirna. Orthodox church of St. Michael from 1816, expanded to the cross plan after 1847. (possibly in 1900). Diagram based on the 2009 survey measurement (measurement documentation drawn by Weronika Lewicka), prepared by the author. Colours: green – original mass, light green - original sacristy, orange – side arms from extension, red – contemporary vestibule from the beginning of 1990s.

Bibliografia/Bibliography

Archive of Architecture Students' of Lodz University of Technology Scientific Expeditions to the Eastern Carpathians – Hutsul Lands 1995-2019 (survey documentation of churches and photographic documentation).

Brykowski R., *Drewniana architektura cerkiewna na koronnych ziemiach Rzeczypospolitej*, Warszawa 1995.

Franzische Landesaufnahme (1806-1869), *Originalaufnahme des Königreichs Galizien und Bukowina*. (1861-1864). Second military topographic survey, so called Franciscan, Topographic Map of the Kingdom of Galicia and Bukovina from 1861-1864, 1:28 800 Original manuscript sheets stored in Kriegsarchiv Wien, signature B IX a 387. Österreichische Staatsarchiv makes the map available through Mapire.eu, which is administered by Arcanum Adatbázis Kft. [online]. [access 12.03.2021]. Available on the internet: <http://mapire.eu/en/map/secondsurvey/>.

Habsburger Monarchie (1869-1887) – *Franzisko-Josephinische Landesaufnahme*, 1 :25 000. The third military topographic survey of the Habsburg Monarchy, the so-called Franciscan-Josephian. Original in the collection of the Military Historical Archive in Budapest (Hadtörténelmi Levéltár). Maps available through Mapire.eu, which is administered by Arcanum Adatbázis Kft. [online]. [access 12.03.2021]. Available on the internet: <https://mapire.eu/en/map/europe-19century-thirdsurvey/>.

Josephinische Landesaufnahme (1763-1787), *Originalaufnahme des Königreiches Galizien und Lodomerien*. The first military topographic survey, the so-called Josephian, Topographical Map of Bukovina, 1:28 800, from 1773-1775; Topographical Map of the Kingdom of Galicia and Lodomeria, 1:28800, from 1779-1783; both known as Mieg's map, made under the direction of Friedrich von Mieg. Original manuscript sheets stored in Kriegsarchiv Wien, signature B IX a 390. Österreichische Staatsarchiv makes the map available through Mapire.eu, which is administered by Arcanum Adatbázis Kft. [online]. [access 12.03.2021]. Available on the internet: <http://mapire.eu/en/map/firsurvey/>.

Nowak D., *Austriackie katastry gruntowe w zasobach Centralnego Historycznego Archiwum Państwowego Ukrainy we Lwowie*, „Krakowskie pismo kresowe”, Rocznik 11 (2019), s. 37-53.

Schematism of the entire Greek Catholic clergy of the Stanislawow Eparchy for the period from 1832 to 1938, Stanisławów 1832 to 1938 (in Ukrainian or Latin).

Collections of the Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv (hereinafter ЦДІАЛ), Collection (Фонд) number 186 – Archiwum Namiestnictwa Halickiego, Komisja Krajowa Podatku Gruntowego, descriptions (описи) 7 and 11, archival units (so-called ‘cases’ – справи) with different numbers (the following notation was adopted in the references: ЦДІАУЛ, Name of the locality, yyyy, 186-7-XYZ-sheet VV or ЦДІАУЛ, Name of the locality yyyy, 186-11-XYZ-sheet VV, where yyyy is the year the map was compiled, XYZ is the archival unit /so-called ‘case’/ number and VV is the map sheet number).

Громик В., Слободян В., *Дерев’яні церкви Івано-Франківської області*, Львів 2017.

Politechnika Łódzka

ŁÓDŹ U LIKE 2021

**12. OGÓLNOPOLSKIE SEMINARIUM NAUKOWE
STUDENTÓW ARCHITEKTURY**

ZOBACZYĆ. DOTKNĄĆ. DOŚWIADCZYĆ. PRZEŻYĆ. OPowiedzieć.

ABSTRAKTY DOKTORANTÓW I STUDENTÓW

ŁÓDŹ 2021

Lodz University
of Technology

ŁÓDŹ U LIKE 2021

**12th NATIONWIDE SCIENTIFIC ARCHITECTURE
STUDENT'S SEMINAR**

TO SEE. TO TOUCH. TO EXPERIENCE. TO FEEL. TO TELL.

ABSTRACTS OF PhD-STUDENTS AND STUDENTS

ŁÓDŹ 2021

Katarzyna Branicka-Świątkowska*, Marta Koślaga*, Piotr Lis*,

* Politechnika Łódzka, Wydział Budownictwa Architektury i Inżynierii Środowiska, Koło Naukowe Studentów Architektury PŁ „IX Piętro”

Lodz University of Technology, Faculty of Civil Engineering, Architecture and Environmental Engineering, Architecture Students' Scientific Club „IX Piętro”

Modernizm nieoczywisty, czyli Łódź u progu XX wieku *Unobvious Modernism, or Łódź at the Beginning of the 20th Century*

Łódź w dużej mierze kojarzy nam się jako miasto przemysłowe, które na przełomie XIX i XX wieku stworzyło swój unikatowy zespół urbanistyczno-architektoniczny.

W XX wieku, zmagając się z okresami zapaści gospodarczej, na które wpływ miały zarówno dramatyczne wydarzenia historyczne, a także zmiany polityczno-własnościowe, Miasto Łódź zaczęło co raz wyraźniej kształtować swój wizerunek miasta nowoczesnego, odchodząc co raz bardziej od swojego przemysłowego charakteru. Niezwykle istotną rolę w procesie tych zmian odegrała architektura modernistyczna, z którą utożsamiać mógł się każdy chcący rościć sobie prawo do bycia „nowoczesnym”.

Termin „architektura modernistyczna” zwykle kieruje pierwsze wyobrażenia w stronę prostych form, najczęściej o konstrukcji płyta-słup. Tymczasem pierwszych jego znamion, niektórzy badacze dopatrywali się już w elewacjach, jak również wnętrzach, nowopowstających kamienic. W dziedzinie architektury z pewnością istotne znaczenie miało dzieło wybitnego twórcy wiedeńskiego, Ottona Wagnera, pod tytułem „Moderne Architektur” z 1896 roku, które przyczyniło się do upowszechnienia pojęcia modernizm. Terminem tym zaczęto mniej lub bardziej trafnie określać wszelakie poszukiwania w sztuce, mające swoje źródło w XIX wieku, które usłyszały odpowiedź na początku kolejnego stulecia.

Autorzy artykułu na przykładach kilku wybranych obiektów łódzkiej architektury, chcą opowiedzieć, jak w ich rodzimym Mieście Łodzi przejawiały się pierwsze znamiona modernizmu, przybliżając moment, kiedy architektura z epoki historyzmu spotkała modernistyczną. Moment, kiedy słynny „łódzki detal” zaczął stopniowo zanikać z fasad nowo powstających budynków.

Lodz is largely associated with us as an industrial city, which at the turn of the 19th and 20th centuries created its unique urban and architectural complex. In the 20th century, struggling with periods of economic decline, influenced both by dramatic historical events and political and ownership changes, Lodz began to shape its image as a modern city, increasingly moving away from its industrial character. Modernist architecture, with which anyone wishing to claim the right to be „modern” could identify, played an extremely important role in the process of these changes.

The term „modernist architecture” usually directs our first thoughts towards simple forms, usually of slab-and-column construction. However, some scholars have already noticed its first features in the elevations and interiors of newly erected tenement houses. In the sphere of architecture, the work of a great Viennese artist, Otto Wagner, ‘Moderne Architektur’, written in 1896, was certainly significant, as it contributed to the popularization of the term modernism. The term began to describe, more or less accurately, all kinds of art experiments that originated in the nineteenth century, which were answered at the beginning of the next century.

Using the examples of several selected buildings of Łódź architecture, the authors want to tell how the first signs of modernism appeared in their native city of Łódź, describing the moment when the architecture of the historicism era met the modernist one. The moment when the famous ‘detail of Łódź’ started to gradually disappear from the facades of newly constructed buildings.

Bibliografia/Bibliography:

Olenderek J., *Łódzki modernizm i inne nurty przedwojennego budownictwa*, T.2. *Osiedla i obiekty mieszkalne*, wyd. Księży Młyn, Łódź 2012.

Olejniczak A., *Czy awangardowa architektura może być nowoczesna?*, „Rzut: kwartalnik architektoniczny”, 2016, vol.10 nr 1/2016, s. 28-39.

Olszewski A., *Nowa forma w architekturze polskiej 1900-1925. Teoria i praktyka*, Wrocław 1967.

Stefański K., Ciarkowski B., *Modernizm w architekturze Łodzi XX wieku*, wyd. Księży Młyn, Łódź 2018.

Śmiechowski K., Burski J., *The Socialist-Style American Dream*, [w:] *From Cotton and Smoke: Łódź – Industrial City and Discourses of Asynchronous Modernity 1897–1994*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź-Kraków 2018, s. 219-226.

Martyna Fijałkowska*, Klara Gójska*

* Politechnika Łódzka, Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska, Instytut Architektury i Urbanistyki
Lodz University of Technology, Faculty of Civil Engineering, Architecture and Environmental Engineering, Institute of Architecture and Urban Planning

Ukraina 2.0 – proces tworzenia fotogrametrycznych modeli cerkwi z terenów Pokucia

Ukraine 2.0 - the process of creating photogrammetric models of the orthodox churches from the area of Pokuttya region

Sytuacja pandemiczna na świecie okazała się świetną okazją do poszukiwania nowych rozwiązań, także w dziedzinie zdobywania umiejętności architektonicznych. W ramach praktyk inwentaryzacyjnych zainteresowaliśmy się tematem fotogrametrii i podjęliśmy się zadania stworzenia modeli 3D ze zdjęć wykonanych przez studentów w poprzednich latach. Zdjęcia te nie zostały wykonane z myślą o fotogrametrii, dlatego napotkaliśmy wiele problemów. Niektóre z nich udało nam się rozwiązać, innych, niestety, nie. Było to jednak ciekawe doświadczenie, dzięki któremu zdobyliśmy nowe kompetencje.

W ramach praktyk inwentaryzacyjnych z architektury drewnianej odbywanych na Politechnice Łódzkiej studenci IV semestru od wielu lat mogli między innymi wyjechać na obóz naukowy na Ukrainę. Ich zadaniem było wtedy wykonanie pomiarów zabytkowych cerkwi oraz ich dokumentacji fotograficznej, a następnie stworzenie rysunków 2D. W roku 2020 ze względu na pandemię koronawirusa COVID-19 nie było możliwości wyjazdu, więc otrzymaliśmy szansę przeprowadzenia inwentaryzacji w inny sposób. Mając do wyboru kilka możliwości, zdecydowaliśmy się na stworzenie modeli cerkwi 3D ze wspomnianych wcześniej dokumentacji fotograficznych. W referacie chcielibyśmy wyjaśnić, dlaczego podjęliśmy się tego zadania, czym jest fotogrametria, przybliżyć jej historię, wymienić programy do tej techniki komputerowej oraz opisać możliwości jakie ona daje.

W fotogrametrii wymagana jest duża precyzja i spójność zestawów zdjęć. Dokumentacje obrazowe jakie otrzymaliśmy, wykonane pierwotnie do innych celów, nie spełniały tych wymogów, dlatego zajęło nam dużo czasu dobieranie oraz edytowanie poszczególnych fotografii. Innym problemem okazały się same programy, które oferują stosunkowo niewiele narzędzi do edycji. W swoim wystąpieniu chcielibyśmy dokładnie przybliżyć te problemy oraz sposób, w jaki sobie z nimi poradziłyśmy.

Podczas pracy nad modelami towarzyszyły nam różne refleksje. Po

The global pandemic situation has proved to be a great opportunity to find new solutions, also in the field of acquiring architectural skills. As part of the architectural survey practices, we became interested in the subject of photogrammetry and undertook the task of creating 3D models from photos taken by students in previous years. These photos were not taken with photogrammetry in mind, so we ran into many problems. Some of them were possible to be solved, others, unfortunately, not. However, it was an interesting experience thanks to which we have gained new competences.

As part of the architectural survey of wooden buildings practice at the Lodz University of Technology, for many years students of the fourth semester have been able to, among others, go to a research camp in Ukraine. Their task then was to take measurements of historic orthodox churches and make their photographic documentation, and then create 2D drawings documentation. In 2020, due to the COVID-19 coronavirus pandemic, it was not possible to travel, so we had the opportunity to conduct the survey in a different way. Having several options to choose from, we decided to create 3D models of the churches from the aforementioned photographic documentation. In this paper, we would like to explain why we have undertaken this task and what photogrammetry is, to explain its history, to list programs for this computer technique, and to describe the possibilities it offers.

In photogrammetry, high precision and consistency of photo sets is required. The image documentations we received, were originally made for other purposes, and did not meet these requirements, so it took us a long time to select and edit individual photos. Another problem concerned the programs themselves, they offer relatively few editing tools. In our speech, we would like to present these problems in detail and now we dealt with them.

While working on the models, we had various reflections. After this

tym doświadczeniu jesteśmy w stanie opisać wady i zalety fotogrametrii. W referacie chcielibyśmy również o tym opowiedzieć, aby osoby decydujące się na skorzystanie z tej techniki były świadome, jak się do niej przygotować oraz czego się po niej spodziewać.

Na końcu chcielibyśmy podzielić się naszymi opiniami oraz opowiedzieć, w jaki sposób fotogrametria naszym zdaniem może pomóc w tworzeniu projektów i w jaki inny sposób można ją wykorzystywać. Mamy nadzieję, że te spostrzeżenia mogą okazać się przydatne naszym koleżankom i kolegom studiującym architekturę.

experience, we are able to describe the advantages and disadvantages of photogrammetry. In the speech, we would also like to talk about it, so that people who decide to use this technique could be aware of how to prepare for it and what to expect from it.

Finally, we would like to share our opinions and show how we think photogrammetry can help in creating projects and how it can be used in other ways. We hope that these observations may prove useful to our colleagues studying architecture.

Bibliografia/Bibliography:

Bernasik J., Wykłady z fotogrametrii i teledetekcji, Kraków 2008.

Wilczkiewicz E., Zasady zdjęć fotogrametrycznych, Lwów 1930.

Autodesk, ReCap Photo, 2021 [program bezpłatny, licencja studencka], [online] dostępne w: https://www.autodesk.com/education/edu-software/overview?_ga=2.179450340.1313916828.1611491926-1716312389.1611491926&sorting=featured&page=1, (dostęp: 2020-12-28).

AliceVision, Meshroom, 2019,2020 [program bezpłatny, ogólnodostępny], [online] dostępne w: <https://alicevision.org/#meshroom> (dostęp: 2020-08-14).

Agisoft Metashape Standart, 2020 [program bezpłatny, ogólnodostępny], [online] dostępne w: <https://www.agisoft.com/downloads/installer/> (dostęp:2020-12-28).

Anna Jaruga-Rozdolska*

* Interdyscyplinarna Szkoła Doktorska Politechniki Łódzkiej
Interdisciplinary Doctoral School at Lodz University of Technology

Subtraction follows function. Proces powstawania projektu Obserwatorium astronomicznego w dolinie Wadi Rum w Jordanii.

Subtraction follows function. The process of developing the project of the Astronomical Observatory in the Wadi Rum Valley, Jordan.

Projekt ośrodka badawczego w Wadi Rum w Jordanii to próba odpowiedzi na problem projektowania w kontekście, gdzie piękno otaczającej scenerii skłania ku rozwiązaniom nie będącym konkurencją dla urody krajobrazu. Rozwiązanie funkcji jednostki badawczej polegało w dużej mierze na odejmowaniu, co stanowiło wyzwanie, powodowało odejście od dotychczasowego myślenia o architekturze i definiowanie na nowo pojęcia formy, funkcji i elewacji budynku. Prezentowany artykuł jest zapisem wrażeń i refleksji architektonicznych, które dały początek nowemu spojrzeniu na proces tworzenia architektury.

Astronomia i Architektura to nauki nierozdzielnie ze sobą związane. Starożytne cywilizacje pozostawiły budowle – artefakty, służące do obserwacji nocnego nieba, wskazujące na bardzo wczesne koneksje tych dwóch dziedzin – od megalitów w Stonehenge po obserwatoria na Bliskim Wschodzie datowane na wczesne średniowiecze.

Cechą architektury służącej astronomii pozostaje monumentalizm - determinowany dążeniem do maksymalnej precyzji, osiągananej poprzez zwiększanie skali instrumentów pomiarowych, za którą podąża skala architektury. Wyzwanie stanowi zaplanowanie wielkogabarytowego, mocnego w wyrazie obiektu w otoczeniu, gdzie niezaprzeczalne piękno krajobrazu stoi w opozycji do monumentalnych form.

Próbą rozwiązania tego problemu jest ukrycie obiektu w terenie; takie działanie jest w pewnym stopniu odwróceniem standardowego myślenia o architekturze. Słynna fraza modernistów wypowiedziana przez Louisa Sullivana „Form follows function” ulega redefinicji i głosi: subtraction follows function. Dotąd każda decyzja projektowa podjęta na dwuwymiarowym planie miała swoje konsekwencje w trójwymiarze; kształtowanie obiektu, którego bryła ukryta jest w terenie, a funkcja zawarta

The project of the research centre in Wadi Rum, Jordan is an attempt to respond to the problem of designing in a context where the beauty of the surrounding scenery encourages solutions that do not compete with the beauty of the landscape. The solution to the research unit's function was largely one of subtraction, which presented a challenge, causing a departure from previous thinking about architecture and redefining the notion of form, function and elevation of a building. The presented article is a record of architectural impressions and reflections, which gave rise to a new look at the process of creating architecture.

Astronomy and Architecture are inextricably linked sciences. Ancient civilizations left structures - artefacts - used for observation of the night sky, indicating very early connections between the two domains - from the megaliths at Stonehenge to observatories in the Middle East dating to the early Middle Ages.

A feature of architecture serving astronomy remains monumentalism - determined by the quest for maximum precision, achieved by increasing the scale of measuring instruments, which is followed by the scale of architecture. The challenge is to plan a large-size, expressively strong object in a setting where the undeniable beauty of the landscape stands in opposition to monumental forms.

An attempt to solve this problem is to hide the object in the field; such an action is to some extent a reversal of standard thinking about architecture. Louis Sullivan's famous modernist phrase „Form follows function” has been redefined to mean: subtraction follows function. Until now, every design decision made on a two-dimensional plan had its consequences in three dimensions; shaping a building whose mass is hidden in the terrain, and whose function is contained in the underground storeys that do not

jest w podziemnych kondygnacjach nie wpływających na odbiór obiektu w przestrzeni, pozwala jednocześnie na większą swobodę, jak i ukazuje ograniczenia wynikające z przyzwyczajeń i pewnej rutyny projektowania.

Praca została doceniona przez jury konkursu Dyplom Roku im. Zbyszka Zawistowskiego edycja 2020, uzyskując wyróżnienie I. stopnia.

affect the perception of the building in space, allows both greater freedom and reveals the limitations arising from habits and a certain design routine.

The work has been appreciated by the jury of the competition Diploma of the Year. Zbyszek Zawistowski, edition 2020, receiving a first degree distinction.

Bibliografia/Bibliography:

Browning I., Petra, Chatto & Windus, Londyn, 1989

Holl S., Pallasmaa J., Perez-Gomez J., Questions of Perception: Phenomenology of Architecture 2nd Edition, William K Stout Pub, New York, 2006

King H., The history of the telescope, Dover Publications, New York, 2003

Menis F., Architecture: Reason + Emotion, Actar 2008

O’Gorman J., Three American Architects: Richardson, Sullivan, and Wright, Chicago: University of Chicago Press, 1992

Bogdan Jędrzejczak*

* Politechnika Czeska w Pradze, Wydział Architektury (Czechy)
Czech Technical University in Prague, Faculty of Architecture (Czech Republic)

Czeska Praga wczoraj i jutro, czyli perła modernizmu – Osiedle Baba i najnowsza architektura w mieście.
Czech Prague yesterday and tomorrow, a pearl of modernism – The Baba Housing Estate and the newest architecture in the city.

Często się zdarza, że miejsca bliskie naszej ojczyźnie omijamy sądząc, że nic ciekawego tam nie znajdziemy, oprócz pocztówkowych ujęć. W wyniku wielogodzinnych spacerów po mieście, można powiedzieć, że Praga to miasto wielu kontrastów i długiej historii. Głównym celem referatu jest zaprezentowanie zabytkowego osiedla modernistycznego oraz nowych obiektów architektury XXI wieku.

Pomimo tego, że czeska Praga jest oddalona zaledwie o 120 kilometrów od granicy z Polską, to skrywa wiele ciekawostek, o których wielu z nas nie ma pojęcia. Miasto kojarzymy z zabytkowymi uliczkami, historycznymi budynkami, zamkiem oraz mostem Karola.

Referat będzie dotyczył obiektów, o których warto wiedzieć, dlatego chciałbym podzielić się moimi obserwacjami i doświadczeniami z gronem 12. edycji Ogólnopolskiego Seminarium Naukowego Studentów Architektury „Łódź

U Like”. Głównym tematem jest modernistyczne osiedle „Baba”, inspirowane ideami Werkbundu, zaprojektowane przez architekta Pavla Janáka w 1932 roku, oraz budynki, które mają powstać na terenie Pragi w ciągu najbliższych lat. Całości dopełnią wiadomości na temat najstarszej uczelni technicznej na świecie.

It often happens that we avoid places near our homeland, thinking that there is nothing interesting, beside postcard shots. As a result of many hours of walking, we can say that Prague is a city of many contrasts and a long history. The main goal of this paper is to present a historic, modernist Baba Housing Estate and the new buildings of 21st-century architecture.

Despite the fact that Czech Prague is a city located only 120 kilometers from the nearest border with Poland, it hides a lot of interesting facts, that many of us have no idea about. We associate the capital of the Czech Republic with its historic streets, the castle and the Charles Bridge.

The paper concerns significant buildings, therefore I would like to share my observations and experiences with the „Łódź U Like” National Scientific Seminar of Architecture Students, 12th Edition. The main topic of the paper is the modernist housing estate „Baba”, inspired by the ideas of Deutscher Werkbund, designed by architect Pavel Janák in 1932; and buildings to be built in the city of Prague in the coming years.

Bibliografia/Bibliography:

Urlich Petr, Šlapeta Vladimír, Křížková Alena (2017). Great Villas of Prague 6 Baba Housing Estate 1932-1936, FOIBOS BOOKS, Prague

<http://en.iprpraha.cz/camp> (dostęp: 2021-01-02)

<https://www.fa.cvut.cz/en> (dostęp: 2021-01-02)

Oskar Kowalczyk*

* Interdyscyplinarna Szkoła Doktorska Politechniki Łódzkiej
Interdisciplinary Doctoral School at Lodz University of Technology

Charakterystyczne formy osadnictwa na Spiszu i ich ewolucja od średniowiecza po XXI w. *Characteristic forms of settlement in Spisz and their evolution from the Middle Ages to the 21st century*

Spisz stanowi region położony na pograniczu polsko-słowackim, po stronie polskiej w południowej części województwa małopolskiego, natomiast po słowackiej – w zachodniej części kraju preszowskiego oraz koszyckiego. Stanowi on obszar wielokulturowych wpływów, spowodowanych częstymi zmianami granic państwowych oraz kolonizacją na prawie niemieckim oraz włoskim. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie fragmentu badań związanych z przekształceniami układów wiejskich, historycznych układów osadniczych łuku Karpat, prowadzonych na potrzeby pracy doktorskiej pod opieką naukową dr hab. inż. arch. Jacka Wesołowskiego, prof. Politechniki Łódzkiej oraz dr inż. arch. Włodzimierza Witkowskiego.

Badanie układów przestrzennych spiskich wsi wydaje się interesującym zagadnieniem z punktu widzenia planowania przestrzennego. Instytucje zajmujące się planowaniem przestrzennym oraz ochroną zabytków po polskiej i słowackiej stronie regionu w odmienny sposób podchodzą do ochrony układów osadniczych oraz kształtowania w ich obrębie terenów przeznaczonych pod zabudowę.

Opracowaniem objęto typowe układy przestrzenne, charakterystyczne dla Spiszu, w tym m.in. Frydman - wieś owalnicową, założoną na prawie niemieckim, znajdującą się w granicach Polski, a także założoną na prawie włoskim i położoną na Słowacji Osturnię. Analizę podjęto w oparciu o przegląd literatury m.in. polskiej, słowackiej oraz węgierskiej, a także źródła kartograficzne, w tym w szczególności pierwsze (zdjęcie józefińskie, 1764–1787), drugie (zdjęcie franciszkańskie, 1806–1869) oraz trzecie zdjęcie topograficzne (zdjęcie franciszkańsko-józefińskie, 1869–1877).

Niniejsze opracowanie obejmuje charakterystykę typowych, spiskich układów osadniczych, w tym: zarys historyczny powstania wsi, ewolucję układu, morfogenezę, charakterystykę układów siedlisk, parcelacji, a także charakterystykę form ochrony układów osadniczych.

Wielowiekowe dzieje regionu, wpływy różnych kultur oraz fale

Spisz is a region located on the Polish-Slovak border, on the Polish side in the southern part of the Małopolskie Voivodeship, and on the Slovak side - in the western part of the Prešov and Košice regions. It is an area of multicultural influences caused by frequent changes of state borders and colonization under German and Wallachian law. The purpose of this article is to present a fragment of research related to the transformation of rural systems, historical settlement systems of the Carpathian arc, conducted for the purposes of the doctoral dissertation under the scientific supervision of Dr. Eng. arch. Jacek Wesołowski, prof. Of the Lodz University of Technology and Dr. arch. Włodzimierz Witkowski.

The study of spatial arrangements of Spiš villages seems to be an interesting issue from the point of view of spatial planning. Institutions dealing with spatial planning and the protection of monuments on the Polish and Slovak side of the region have a different approach to the protection of settlement systems and formation of areas designated for development.

The study covers typical spatial layouts characteristic of Spisz, including Frydman - a rundling, founded on the German law, located within the borders of Poland, and also founded on the Wallachian law and Osturnia located in Slovakia. The analysis was based on the review of Polish, Slovak and Hungarian literature, as well as cartographic sources, including in particular the first (Josephinian Land Survey, 1764–1787), the second (Franciscan Land Survey, 1806–1869) and the third Military Mapping Survey (Franciscan-Josephinian Land Survey, 1869–1877).

This study covers the characteristics of typical Spiš settlement systems, including: the historical outline of the village formation, the evolution of the system, morphogenesis, characteristics of the habitat systems, parcelling, as well as the characteristics of the forms of protection of settlement systems.

The centuries-old history of the region, influences of various cultures and colonization waves left their mark on the settlement structure

kolonizacyjne odznaczyły swoje piętno w strukturze osadniczej Spiszu, skutkując wykształceniem kilku typowych dla regionu form osadniczych.

Obszar Spiszu od przełomu XII i XIII w., będąc pod panowaniem węgierskim, ulegał kolonizacji na prawie niemieckim. Ślady pierwszej z ówczesnych fal kolonizacyjnych zostały zatarte wynikiem najazdów tatarskich w 1241 r. Drugi okres osadnictwa na prawie niemieckim przypadający na przełom XIII i XIV w. do dziś stanowi kanwę struktury osadniczej regionu. Wówczas wykształciły się zwarte ulicowe oraz owalnicowe układy o łąkowych układach pól.

Okres od XIV do XVI w. niósł za sobą napływ ludności wołoskiej i rusińskiej, która osiedlała się na prawie wołoskim oraz na tak zwanym prawie kopaniciarskim i zasiedlała górskie doliny, tworząc skupiska szałasów, a także rozległe osadnictwo łąnowe leśnych, niekiedy dobrze zachowane do współczesności, tworzące „żywe skanseny”.

XX wiek przyniósł dla regionu znaczące zmiany, niewielki fragment północnej części Spiszu znalazł się po I wojnie światowej w granicach Polski, południe zaś w granicach Słowacji. Polityki przestrzenne prowadzone w obu częściach regionu różnią się od siebie. W Polsce prowadzą one do rozlewania się zabudowy na pola okalające układy osadnicze, głównie w wyniku braku planów miejscowych, na Słowacji natomiast dochodzi do formowania układów w sposób zwarty (w przypadku osadnictwa na prawie niemieckim) oraz dogęszczania układów o dotychczasowo luźnej strukturze (w przypadku osadnictwa na prawie wołoskim), co powodowane jest polityką przestrzenną.

of Spisz, resulting in the development of several settlement forms typical of the region.

The area of Spisz from the turn of the 12th and 13th centuries, under the Hungarian rule, was colonized under German law. Traces of the first of the then colonization waves were obliterated as a result of the Tatar invasions in 1241. The second period of settlement under German law, at the turn of the 13th and 14th centuries, is still the basis for the settlement structure of the region until today. At that time, compact street and rundling systems with field layouts was developed.

The period from the 14th to the 16th century brought an influx of Vlachs and Ruthenians, who settled under the Vlach law and the so-called Kopanica right and inhabited mountain valleys, creating clusters of huts, as well as extensive settlement of forest fiefs, sometimes well preserved to the present day, creating „living open-air museums”.

The 20th century brought significant changes to the region, a small fragment of the northern part of Spisz was found within the borders of Poland after World War I, and the south within the borders of Slovakia. Spatial policies in both parts of the region differ from each other. In Poland, they lead to the spreading of buildings over the fields surrounding the settlement systems, mainly as a result of the lack of local plans, while in Slovakia they form compact systems (in the case of settlement under German law) and thicken systems with a previously loose structure (in the case of on the Wallachian law), which is caused by the spatial policy.

Bibliografia/Bibliography:

Antal F. N., *A Szepesség területi és társadalmi kialakulása*, Budapest 1934, s. 241.

Drożdż-Szczybura M., Korzeniowska A., *Problemy rozwoju „żywego skansenu” na przykładzie wsi Osturni*, „Wiadomości Konserwatorskie – Journal of Heritage Conservation”, 2019, nr 60, s. 40-50.

Fejér G., *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, t. VIII, cz. 2, Buda 1832 r., s. 289.

Kurtyka J., *Starostwo spiskie w l. 1412–1769/70*, [w:] *Terra Scepusiensis. Stav badania o dejinách Spiša*, red. R. Gładkiewicz R., Homza M., Levoča–Wrocław 2003, s. 510-511.

Omasta Š., *Rozptýlené vidiecke osídlenie – socioekonomické a historické aspekty*, „Životné prostredie” XLV, 2011, nr 1, s. 43 – 47.

Parczewski M., Koreferat do referatu M. Sojáka, *Stručne dejiny Spiša od najstarších čias...*, [w:] *Terra Scepusiensis. Stan badań nad dziejami Spiszu*, red. R. Gładkiewicz, Homza M., Levoča–Wrocław 2003, s. 144-145.

Parczewski M., *Przyczynki do dziejów najstarszego osadnictwa w Karpatach polskich*, „Acta Archaeologica Carpathica” XIV, 1974 s. 69-78.

Skawiński M., *Osadnictwo polskie na górnych Węgrzech do początku XVIII wieku*, [w:] *Janošík a fenomén zbojníctva na slovensko-poľsko-českom pomedzí. Zborník príspevkov z konferencie Terchová 2.–4. 8. 2007*, red. M. Mrva, Žilina 2007, s. 33–53.

Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. II, red. F. Sulimierski, W. Walewski, B. Chlebowski, Warszawa 1881.

Števík M., *Przegląd rozwoju osadnictwa oraz administracji publicznej średniowiecznego Spiszu*, „Zeszyty sądecko-spiskie” II, 2007, s. 36-37.

Szulc H. *Morfogeneza osiedli wiejskich w Polsce*, Wrocław 1995, s. 57.

Tłomacki A., *Powrót do Polski w latach 1945–1948 północnych rejonów Spiszu. Przyczynek do dziejów sporów granicznych między Polakami, Czechami i Słowakami*, „Bezpieczeństwo teoria i praktyka”, 2011 nr 1., s. 94.

Trajdos T., *Właściciele i dobra Zamku Niedzickiego do roku 1848* [w:], *Zamek Dunajec w Niedzicy*, red. Michalczuk S., P. Stępień, T. Trajdos, Niedzica 2006, s. 17.

Trajdos T., *Niemcy na górnym Spiszu*, „Płaj”, t. 19, 1999.

Trajdos T., *Górny Spisz za panowania Władysława II Jagiełły (1386–1434)*, „Nowe Studia Grunwaldzkie” II, Stębark 2016, s. 9-33.

Trajdos T., *Trzy miasta spiskie [Podoliniec, Gniazda, Stara Lubowla]*, „Almanach Muszyny”, Muszyna 1993, s. 28-35.

Trajdos T., *Uwagi o polskiej jurysdykcji kościelnej na Spiszu*, „Almanach Muszyny”, Muszyna 1999, s. 32-33.

Trajdos T., *Śląsk wobec Spiszu, Orawy i Czadeckiego w okresie międzywojennym*, „Dzieje Najnowsze”, XLV, Warszawa 2013, nr 1.

Trajdos T., *Parafia i życie religijne we Frydmanie do 1832 roku* [w:] *Dzieje wsi Frydman*, Kraków 2011, s. 15-56.

Zachwatowski S., *Węgierskie i polskie osadnictwo Spiszu do połowy XIV wieku*, Kraków 1909.

Zudel J., *Vývoj osídlenia Slovenska od pociatkov valasskej kolonizácie do konca stredoveku* Predbežne výsledky výskumnej ulohy, „Archaeologia Historica” XIII 1988, nr 1. s. 6-7.

Bibliografia materiałów kartograficznych/Bibliography of cartographic materials:

Pierwsze wojskowe zdjęcie topograficzne (tzw. zdjęcie józefińskie) 1:28 800, aktualność 1764–1787. Źródło: Mapire Mapire (<http://mapire.eu/en/map/firstsurvey/>).

Drugie wojskowe zdjęcie topograficzne (tzw. zdjęcie franciszkańskie) 1:28 800, aktualność 1806–1869. Źródło: Mapire (<http://mapire.eu/en/map/secondsurvey/>).

Trzecie wojskowe zdjęcie topograficzne (tzw. zdjęcie franciszkańsko-józefińskie) 1:25 000, aktualność 1869-1887. Źródło: Mapire (<http://mapire.eu/en/map/thirdsurvey/>).

Daria Kruczek*, Katarzyna Lis**

* Politechnika Wrocławska, absolwentka studiów magisterskich Architektura i Ochrona Zabytków
Wrocław University of Science and Technology, a graduate of the Master's degree in Architecture and Heritage Protection

** Uniwersytet w Aalborg, Katedra Architektury, Projektowania i Technologii Mediów (Dania)
Aalborg University, Department of Architecture, Design and Media Technology (Denmark)

Chodź, pomaluj mój świat – na żółto i na niebiesko ***Come, colour my world – in yellow and blue***

Głównym celem referatu jest zbadanie i porównanie różnic w postrzeganiu postmodernistycznej architektury osiedli mieszkalnych i współczesnych starówek. Analiza skupiona jest na dwóch charakterystycznych aspektach postmodernizmu – zjawisku retrowersji oraz charakterystycznej kolorystyce elewacji dominującej w budownictwie z wielkiej płyty. Tekst powstał ze względu na chęć propagowania wartości postmodernizmu w Polsce oraz jako kontynuacja poprzednich rozważań i analiz jednej z autorek.

Pierwsza część referatu dotyczy historii odbudowy starówek niektórych z polskich miast, zniszczonych w trakcie drugiej wojny światowej. W celu analizy percepcji współczesnych centrów takich miast jak Głogów czy Kołobrzeg, jedna z autorek przeprowadziła pod koniec 2019 r. ankietę wśród mieszkańców wspomnianych miejscowości. W miastach tych, zabudowa historycznego centrum została odtworzona w taki sposób, żeby zachować dawny układ, podział na parcele, gabaryty i formę budynków, jednocześnie kształtując współczesne fasady z wykorzystaniem historycznego detalu jako inspiracji czy też pastiszu. Tego typu podejście nazywane jest retrowersją. Wiele osób z wykształceniem architektonicznym, historycznym bądź plastycznym jest przeciwnikami tego typu rozwiązań. Według nich są one kiczowate i stanowią jedynie podróbki historycznych budynków, bez faktycznej wartości historycznej i estetycznej. Co ciekawe jednak, większość ankietowanych mieszkańców tych miast pozytywnie ocenia zastosowanie takiego zabiegu w uzupełnianiu tkanki miejskiej i pochlebnie wyraża się nt. walorów estetycznych analizowanych starówek.

Przedmiotem badawczym opisanym w kolejnej części referatu będzie zagadnienie sposobu postrzegania kolorowych elewacji postmodernistycznych bloków mieszkalnych przez ich mieszkańców.

The main purpose of this paper is to investigate and compare the differences in perceiving postmodernist architecture of residential blocks of flats with contemporary old towns in some Polish cities. The conducted analysis focuses on two characteristics of postmodernism – retroversion method and distinctive facade colouring of the buildings made in large prefabricated panel technology. The intent behind this work was propagating the value of postmodernist architecture in Poland as well as continuing the previous research in the matter conducted by one of the authors.

The first part of the paper outlines the history of rebuilding the old towns of certain Polish cities, which were destroyed during the Second World War. In late 2019, as an attempt to analyse the perception of the contemporary centres of cities such as Głogów and Kołobrzeg, one of the authors – Daria Kruczek – carried out a survey amongst the inhabitants. In the aforementioned cities, the development in the historical centres was recreated so that the original layout, land parceling and building's form and volume were preserved. At the same time, the shape of the contemporary facades was inspired by or even a pastiche of the historical detailing. This approach is called retroversion. Many people with architectural, historical or artistic background are opponents of these kinds of solutions. They are often considered to be kitsch and merely imitate historical buildings without any real historical or aesthetic value. Interestingly enough, the majority of the survey's participants positively assessed the aesthetic value of these buildings and their placement within the urban fabric of the old towns.

The subject of research posed in the next part of this paper is going to be the way the characteristically colourful postmodernist facades of the residential blocks are perceived by their inhabitants and other locals. The planned survey will involve representative works of postmodernism in Wrocław, the authors' hometown, such as blocks of flats in Huby, the estate

W związku z pochodzeniem autorek, głównym celem badań będą realizacje wrocławskiego postmodernizmu, m.in. bloki na Hubach, osiedlu położonym w południowo-wschodniej części miasta, oraz inne lokalne obiekty i kompleksy mieszkaniowe. Podjęta zostanie próba porównania i wyjaśnienia zróżnicowania percepcji budynków należących do tego samego nurtu i realizowanych na podstawie podobnych założeń. Głównym celem analizy jest zbadanie i zrozumienie problematyki najczęściej negatywnego wizerunku bloków oraz ich kolorystyki.

Omówione badania przeprowadzono w poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie skąd biorą się różne, często skrajne opinie nt. architektury postmodernizmu oraz czym są one powodowane. Zauważalna jest tendencja korzystniejszego postrzegania postmodernistycznej zabudowy w historycznych starówkach miast, które zostały uprzednio doszczętnie zniszczone. W miejscach tych przez wiele lat znajdowały się jedynie zgłiszcza, a więc pozytywnie postrzegana przez mieszkańców może być także sama architektoniczna „rehabilitacja” i odnowa historycznych centrów analizowanych miast. Z drugiej strony, z reakcją przeciwną często spotykają się kolorowe, czasem prząsne, fasady postmodernistycznych bloków, często wplatanych w istniejącą tkankę miejską w formie plomb lub w celu zapewnienia luk w zabudowie. Realizacje te, powstałe w czasach gdy architekci zachłystnęli się uzyskaną swobodą i uwolnili się od wszechobecnej szarości, często nie spełniają już współczesnych standardów estetycznych, są wręcz postrzegane jako zbyt krzykliwe czy kiczowate. Czy postmodernizm akceptowany jest w różnym stopniu w tkance miejskiej w zależności od kontekstu miejsca oraz typologii zabudowy? Dlaczego tak różnie postrzegamy różne rodzaje postmodernizmu i jakie mogą być tego przyczyny?

located in the south-eastern part of the city, as well as other local residential complexes. The focus point of the investigations will be the differences in perception of different buildings belonging to the same architectural style and built with similar principles. The main goal of the analyses is to understand the reasoning behind the most often negative image of the postmodernist blocks of flats and their colour schemes.

The investigations were carried out in search of an answer to what is the reasoning behind the opinions about postmodernist architecture being so different, often radically polarized. There's a noticeable tendency that the postmodernist architecture placed in the previously destroyed historical old towns is perceived quite favourably. Considering that for many years those city centres remained completely ruined, it is possible that the positive reception derives from the inhabitants' contentedness about them being rebuilt at all and made presentable once again. On the other hand, the colourful, somewhat folksy, facades of the postmodernist blocks of flats, often implemented into the existing urban context as infills, get a bad reputation and are bad mouthed frequently. Those designs were brought to life in a very specific time in Poland's recent history, when the architects were suddenly overcome with their newly regained artistic freedom and the abundance of possibilities. Oftentimes they do not meet today's aesthetical standards and are considered to be too bold or kitschy. Is postmodernist architecture accepted in the urban fabric depending on the context and the development's typology? Why do we observe so radically different reactions to the different types of postmodernism and what could be the reasoning behind it?

Bibliografia/Bibliography:

Cymer A., *Architektura w Polsce 1945-1989*, Fundacja Centrum Architektury, Warszawa 2019.

1939-1945 Pro Memoria, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2015.

[-], *Odbudowa Starego Miasta w Głogowie; Zarys procesu do 2005 r.* [online] dostępny w: <http://sit.glogow.pl/opracowania/Odbudowa%20Starego%20Miasta.pdf> (dostęp: 20.01.2020).

<http://miastowirtualne.pila.pl/budowa-nowej-starowki-w-kolobrzegu/> (dostęp 12.01.2020).

<https://natemat.pl/211305,niezwykla-metamorfoza-glogowa-robi-wrazenie-odbudowali-jedno-z-najpiekniejszych-miast-w-dzisiejszych-granicach-polski> (dostęp 3.01.2020).

https://pl.wikipedia.org/wiki/Lista_polskich_miast_zniszczonych_podczas_II_wojny_%C5%9Bwiatowej, (dostęp 10.12.2019).

Magdalena Krzosek-Holody*

* Uniwersytet Warszawski, Wydział „Artes Liberales”, Interdyscyplinarny Program Doktorancki „Natura-Kultura”
University of Warsaw, Faculty of „Artes Liberales”, Interdisciplinary Phd Studies „Nature-Culture”

7000 i więcej dębów... Od instalacji w przestrzeni miasta do projektu środowiskowego ***7000 oaks and more... Between urban installation and environmental art***

Wystąpienie poświęcone jest transformacji idei Josepha Beuysa zawartych w jego projekcie 7000 dębów z 1982 roku w kontekście rozwoju dyskursu eko-krytycznego. W swojej prezentacji przyglądam się temu, jak z rodzaju “żywej” instalacji w przestrzeni miejskiej praca przekształciła się w projekt środowiskowy uwzględniający biologiczną ciągłość oraz relacje na poziomie ekosystemowym. Staram się również skonfrontować projekt ze współczesnymi sposobami myślenia o zielonej infrastrukturze miast.

Jedną z najbardziej wpływowych publicznych realizacji niemieckiego artysty Josepha Beuysa był projekt 7000 Eichen (7000 Dębów, 1982) przygotowany na prestiżową wystawę sztuki współczesnej Dokumenta 7 w Kassel. Był on programową realizacją głoszonej przez Beuysa ogólnej misji sztuki jako rzeźby społecznej (Soziale Plastik). Jego podtytuł brzmiał: Stadtverwaltung statt Stadtverwaltung - Zalesianie miasta, zamiast zarządzania nim. Projekt zakładał posadzenie na obszarze niemieckiego miasta siedmiu tysięcy dębów oraz umieszczenie w ich sąsiedztwie bazaltowych bloków, pochodzących z pobliskiego kamieniołomu. Powstała w ten sposób instalacja, składająca się z elementu organicznego i nieorganicznego (żywego i martwego), miała według słów samego artysty, być tylko symbolicznym początkiem. Część żywa miała podlegać nieustannym zmianom w czasie, część stała, nieorganiczna – pozostawać niezmienna. Projekt promowała pocztówka ze zdjęciem dębu, opatrzona hasłem “Idea zapuszcza korzenie”. W marcu 1982 roku Beuys posadził na trawniku w Kassel pierwsze drzewo; ostatni dąb, już po śmierci artysty, posadził jego syn w roku 1987.

Miarą oddziaływania idei Beuysa był nie tylko międzynarodowy rozgłos, który uzyskał projekt, ale także jego późniejsze echa i kontynuacje w wielu rozproszonych miastach na świecie. W 1988 roku Fundacja Dia zaczęła sadzić drzewa na 548 West 2nd Street w Nowym Jorku. W 1997 roku Walker Art Center w Minnesocie, w hołdzie dla koncepcji Beuysa, koordynowało inicjatywę posadzenia ponad tysiąca drzew

The presentation is devoted to the transgression of Joseph Beuys ideas from his project 7000 oaks (1982) in the context of eco-critical discourse. In my presentation I analyze how Beuys' concept was transformed from a “living” urban installation to an environmental project based on biological continuity and phytocenotic dependencies. In conclusion, I confront it with contemporary concerns about green infrastructure in urban areas.

One of the most influential public realizations of the German artist Joseph Beuys was the project 7000 Eichen (7000 Oaks, 1982) prepared for the prestigious exhibition of contemporary art Documenta 7 in Kassel. It was a programmatic implementation of the general mission of art as a social sculpture (Soziale Plastik) proclaimed by Beuys. Its subtitle was Stadtverwaltung statt Stadtverwaltung - Afforestation of the city instead of managing it. The project assumed planting seven thousand oaks in the area of the German city and placing basalt blocks from a nearby quarry in their vicinity. The resulting installation, consisting of an organic and inorganic element (living and dead), was supposed to be only a symbolic beginning, according to the artist himself. The living part was to undergo constant changes over time, the solid, inorganic part - to remain unchanged. The project was promoted by a postcard with a photo of an oak tree bearing the slogan „The idea takes root”. In March 1982, Beuys planted the first tree on a lawn in Kassel; the last oak, after the artist's death, was planted by his son in 1987.

The measure of the impact of Beuys' ideas was not only the international publicity that the project gained, but also its subsequent echoes and continuations in many scattered cities around the world. In 1988, the Dia Foundation began planting trees at 548 West 2nd Street in New York City. In 1997, the Walker Art Center in Minnesota, in tribute to Beuys' concept, coordinated the initiative to plant more than 1,000 trees in Cass Lake, St. Paul and Minneapolis, and in 2000 the Fine Arts Gallery at the University of Maryland founded the Joseph Beuys Tree Partnership, whose

w Cass Lake, St. Paul oraz Minneapolis, zaś w 2000 roku Fine Arts Gallery przy Uniwersytecie Maryland zawiązało Joseph Beuys Tree Partnership, którego członkowie oraz lokalni wolontariusze posadzili drzewa na terenie Baltimore. Projekty te replikowały pomysł Beuysa w sposób bezpośredni, wykorzystując lokalne materiały i sadzonki (były to nie tylko dęby, ale także inne gatunki).

W 2015 roku znaczącej transgresji wobec licznych kontynuacji koncepcji niemieckiego artysty dokonały artystki Caroline Wendling i Claudia Zeiske. W ramach projektu White Wood posadziły one w okolicach Huntly (Szkocja) 49 dębów, które wyhodowane zostały bezpośrednio z żołądzi pochodzących z drzew sadzonych przez Beuysa w Kassel. W ten sposób projekt uzyskał nie tylko formalną i ideową, ale także genetyczną łączność z oryginalną pracą. Drugim istotnym elementem jaki został dodany podczas realizacji White Wood, było uwzględnienie współzależności fitocenotycznych, w ramach których oprócz dębów posadzono ponad tysiąc innych roślin, które pomogły stworzyć charakterystyczne dla tego gatunku siedlisko.

Skupiając się na powyższym przykładzie chciałabym pokazać transformację pomysłu Beuysa w świetle rozwoju dyskursu eko-krytycznego, a także przyjrzeć się temu jak z rodzaju „żywej” instalacji w przestrzeni miejskiej przekształcił się on w projekt środowiskowy uwzględniający biologiczną ciągłość oraz relacje na poziomie ekosystemowym. Projekt chciałabym również skonfrontować ze współczesnymi sposobami myślenia o zielonej infrastrukturze miast.

members and local volunteers planted trees in Baltimore. These projects replicated Beuys' idea directly, using local materials and seedlings (these were not only oaks, but also other species).

In 2015, the artists Caroline Wendling and Claudia Zeiske made a significant transgression towards the numerous continuations of the German artist's concept. As part of the White Wood project, they planted 49 oaks near Huntly (Scotland), which were grown directly from acorns from trees planted by Beuys in Kassel. Thus, the project gained not only a formal and ideological connection, but also a genetic link with the original work. Another important element that was added during the implementation of White Wood was the consideration of phytocoenotic interdependencies, under which, apart from oaks, over a thousand other plants were planted, which helped to create a habitat characteristic of this species.

Focusing on the above example, I would like to show the transformation of Beuys' idea in the light of the development of the eco-critical discourse, and also look at how, from a kind of „living” installation in urban space, it turned into an environmental project taking into account biological continuity and relations at the ecosystem level. I would also like to confront the project with contemporary ways of thinking about the green infrastructure of cities.

Bibliografia/Bibliography:

- Beuys J., *I Am Searching For Field Character* [w:] Bishop Claire (ed.), *Participation. Documents of Contemporary Art*, Whitechapel i MIT Press, Londyn i Cambridge 2006.
- Beuys J., *Public Dialogue*, prod. W. Sharp, New School for Social Research, Nowy Jork 1974.
- Beuys J., Sculpture Park: <https://cadvc.umbc.edu/joseph-beuys-sculpture-park/>
- Groener F., Kandler R.-M., 7000 Eichen, Joseph Beuys, Kolonia 1987.
- Iwaszuk E. i inni, Błękitno zielona infrastruktura dla łagodzenia zmian klimatu w miastach, wyd. Fundacja Sendzimira, Kraków 2019.
- Stüttgen J., Beschreibung eines Kunstwerks, Free International University, Disseldorf 1982.
- Deveron Projects - White Wood: <https://www.deveron-projects.com/white-wood/>

Monika Motylska*

* Politechnika Łódzka, Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska
Lodz University of Technology, Faculty of Civil Engineering, Architecture and Environmental Engineering

Czynniki wpływające na sytuację przestrzenną zamku w ruinie. Próba zdefiniowania problematyki badawczej na podstawie analizy wybranych przykładów

Factors determining the spatial situation of a castle in ruins. An attempt to define the research issue on the basis of selected examples.

Niniejszy artykuł jest próbą analizy czynników wpływających na sytuację przestrzenną zamku w ruinie. Podstawę do napisania referatu stanowią odbyte przez autorkę pilotażowe wizyty studialne w miejscowościach województwa łódzkiego, w których znajdują się ruiny zamków nizinnych. Jest to praca przyczynkowa będąca wstępem do dalszych badań związanych z problematyką zamku w ruinie w relacji przestrzennej z miejscowością sąsiadującą.

Zamki w ruinie odkrywają ważną, a zarazem nietypową rolę w krajobrazie wsi i małych miast. Są one często obiektem dominującym nad pozostałymi zabudowaniami, znakiem szczególnym danego regionu. Ich stan zachowania i atrakcyjność turystyczna jest skrajnie różna, podobnie jak poziom zaangażowania właściciela w opiekę nad zabytkiem. Niniejszy artykuł ukazuje wpływ wybranych czynników na sytuację przestrzenną zamku w ruinie. Autorka odbyła wizyt pilotażowe wraz z serwisem fotograficznym w trzech miejscowościach województwa łódzkiego z zamkami w ruinie (Ryc. 1,2,3). Punktem wyjścia do rozstrzygnięcia tematu była analiza uwarunkowań przyrodniczych, obecnej roli/funkcji zamku, dokumentów planistycznych na poziomie lokalnym, a także zasad projektowania i wytycznych konserwatorskich sporządzonych dla danego terenu przez grono eksperckie. Powyższe pozwoliło ustalić walory ruin, ich mankamenty i zalety oraz właściwą ścieżkę ochrony w oparciu o wytyczne ekspertów. Analiza dokumentów planistycznych natomiast pokazała zagrożenia płynące z niewłaściwej polityki przestrzennej gminy, a także zalety wynikające z prawidłowo opracowanych planów miejscowych.

This article is an attempt to analyse the factors influencing the spatial situation of a castle in ruins. The basis for writing the paper is provided by the author's pilot study visits to towns and villages in the Łódzkie voivodship in which there are ruins of lowland castles. This is a preliminary work, which is an introduction to further research related to the problem of a castle in ruins in its spatial relation with a neighboring town.

Castles in ruins play an important and unusual role in the landscape of villages and small towns. They are often a dominant object over other buildings, a special mark of a given region. Their state of preservation and tourist attractiveness is extremely different, as is the level of the owner's involvement in the care of the monument. This article presents the influence of selected factors on the spatial situation of a castle in ruins. The author conducted pilot visits, together with a photo service, to three localities in the Łódź province with castles in ruins (Fig. 1,2,3). The point of departure for the topic was the analysis of the natural conditions, the current role/function of the castle, planning documents at the local level, as well as the design principles and conservation guidelines drawn up by a group of experts. This made it possible to determine the values of the ruins, their deficiencies and advantages, and the appropriate conservation path based on expert guidelines. The analysis of planning documents, showed the threats stemming from inappropriate spatial policy of the municipality, as well as the advantages of properly developed local plans.

Ryc.1. Zamek w Inowłodzu w relacji z otoczeniem, 2020; fot. autora

Fig.1. Inowłódz Castle in relation to its surroundings, 2020; autor's photo

Ryc. 2. Zamek w Besiekierach w relacji z otoczeniem, 2020; fot. autora

Fig. 2. Besiekier Castle in relation to its surroundings, 2020; autor's photo

Ryc. 3. Zamek w Bolesławcu w relacji z otoczeniem, 2020; fot. autora

Fig. 3. Bolesławiec Castle in relation to its surroundings, 2020; autor's photo

Bibliografia/Bibliography:

Augustyniak J., *Problematyka konserwatorsko-adaptacyjna zespołu zamkowego w Bolesławcu*. [w:] „Ochrona Zabytków”, 1975, t. 28, nr 1(108), s. 33–43, [online] dostępne w: <https://docplayer.pl/47053188-Jerzy-augustyniak-problematyka-konserwatorsko-adaptacyjna-zespołu-zamkowego-w-bolesławcu-ochrona-zabytkow-28-1-108-33-43.html> (dostęp: 2021-01-06).

Florek R., Wolska-Rój A., *Prace konserwatorskie w województwie piotrkowskim w latach 1975-1987*. [w:] „Ochrona Zabytków”, 1989, t. 42, nr 1(164), s. 77-97, [online] dostępne w: <https://docplayer.pl/50724853-Robert-florek-anna-wolska-roj-prace-konserwatorskie-w-województwie-piotrkowskim-w-latach-ochrona-zabytkow-42-1-164-77-97.html> (dostęp: 2021-01-06).

Guerquin B., *Zamki w Polsce*, Arkady, Warszawa 1974.

Kajzer L., Kołodziejowski S., Salm J., *Leksykon zamków w Polsce*, Arkady, Warszawa 2002, ISBN 83-213-4158-6.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bolesławiec. Uchwała Nr XXVI/221/2002 Rady Gminy w Bolesławcu, z dnia 03 czerwca 2002 r., [online] dostępne w: <http://www.biuletyn.net/ntbin/start.asp?podmiot=bolesławiec/&strona=14&typ=podmenu&typmenu=14&menu=185&id=21&str=1> (dostęp: 2021-01-02).

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bolesławiec. Uchwała Nr IV/27/2019 Rady Gminy w Bolesławcu, z dnia 29 stycznia 2019 r., [online] dostępne w: <http://www.biuletyn.net/nt-bin/start.asp?podmiot=boleslawiec/&strona=14&typ=podmenu&typmenu=14&menu=185&id=187&str=1> (dostęp: 2021-01-02).

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabów, 2019, [online] dostępne w: <http://www.gminagrabow.pl/aktualnosci/obwieszczenie-wojta-gminy-grabow/> (dostęp: 2020-12-15).

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Inowłódz. Uchwała Nr XVI/87/2011 Rady Gminy Inowłódz, z dnia 29 grudnia 2011 r., [online] dostępne w: <https://www.inowlodz.pl/infrastruktura/plan-zagospodarowania-przestrzennego-i-studium/3368-plan-zagospodarowania-przestrzennego-i-studium> (dostęp: 2020-08-15).

Ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2020 r. poz. 293 ze zm.), [online] dostępne w: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20030800717> (dostęp: 2021-01-02).

Wejchert K., *Elementy kompozycji urbanistycznej*, Arkady, Warszawa 1984, ISBN 83-213-3151-3.

Welc-Jędrzejewska J., Witkowski W., *Porządkowanie zamku w Besiekierach i jego otoczenia. Wnioski konserwatorskie*, [w:] „Ochrona Zabytków”, 2005, nr 2, s. 5-18, [online] dostępne w: <http://www.kobidz.pl/app/site.php5/getFile/5322> (dostęp: 2021-01-02).

Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Grabów na obszarze wsi Besiekiery. Uchwała Nr LII/239/17 Rady Gminy Grabów, z dnia 22 września 2017 r., [online] dostępne w: http://dziennik.lodzkie.eu/WDU_E/2017/4232/oryginal/akt.pdf (dostęp: 2021-01-06).

Aleksandra Palmer*

* Politechnika Wrocławska, Wydział Architektury
Wrocław University of Science and Technology, Faculty of Architecture

Miasto Świerzawa – od kolonizacji do lokacji *The Town of Swierzawa – since colonization to location*

Przedmiotem artykułu jest analiza kształtowania się zmienności struktury urbanistycznej miasta Świerzawa. W artykule podjęto próbę odtworzenia systemu pierwotnych podziałów parcelacyjnych datowanych na XIII wiek. Plany powojenne miejscowości zestawiono z obecną mapą ewidencyjną. Opracowanie opiera się o stosowane dawniej jednostki miar, jednolite dla obszaru dolnego śląska. Całość prowadzonych badań odniesiono się do tła historycznego.

Artykuł został poświęcony analizie parcelacji miasta Świerzawa położonego w Dolinie Kaczawskiej. Temat zakłada bliższe przyjrzenie się procesom kształtowania się struktur urbanistycznych miast Dolnego Śląska w oparciu o rozkład analizowanej miejscowości.

Na wstępie prześlędzono historię opracowywanego obszaru położonego w dolinie rzeki Kaczawy. Przyjęte ramy czasowe sięgają okresu osadnictwa paleolitu. Kolejnym etapem, który pozostawił ślad w układzie zabudowań było pierwsze stałe osadnictwo wokół powstającego szlaku handlowego, pomiędzy miejscowościami: Złotoryja i Jelenia Góra. W tym momencie tworzy się zarys placu rynkowego, tzw. Strassenmarkt (niem. „uliczny stragan”). Następnie, pod koniec XIII wieku dokonuje się lokacja miasta Świerzawa. Po zdarzeniu powstają istotne pod kątem politycznym obiekty (stałe urbanistyczne), tj.: zamek książęcy przyległy do szlaku handlowego (obiekt dziś nieistniejący) oraz kościół zlokalizowany w centralnej części placu rynkowego (zachowany do obecnych czasów). W tym okresie cała zabudowa była wykonana z drewna – materiału łatwopalnego, wyłączając budynki wysokiej rangi – wspomniany obiekt sakralny oraz zamek książęcy. Zasada ta została zmieniona w XVIII wieku, kiedy to wprowadzono obowiązek budowania z materiałów niepalnych. Ostatnim etapem stała się powojenna rewaloryzacja terenu.

Przyglądając się bliżej powyższemu porządkowi historycznemu wysnuto wnioski, odnoszące się do podziału terenów doliny kaczawskiej. Na obszarze Dolnego Śląska, od czasów lokacyjnych, panował jednolity system

The topic of this article is the analysis of changes to Swierzawa's urban structure. The author made an attempt at recreating the original system of parcelling divisions, which would date back to the 13th century. Post-war plans of the town have been compiled with the current cadastral map. The elaboration is based on past units of measurement, uniform in the Lower Silesia. All of the conducted research has been based on historical background.

The topic of this article is an analysis of parcellation of Swierzawa, a town located in the Kaczawa valley. It involves a closer look into the process of urban structure formation of Lower Silesian towns based on the analyzed location's layout.

The introduction follows the history of the valley's area. Assumed time frames reach the Paleolithic settlement's era. The next stage, which left a mark in the built-up area's arrangement, was the first permanent around a trade route developing between towns of Złotoryja and Jelenia Góra. It's then, when the outline of the town square, called Strassenmarkt (Ger. street market) assumes its form. Next, by the end of the 13th century, the location of Swierzawa takes place. This event precedes the rise of politically valuable objects (urban constants), i.e., prince's castle, lying adjacent to the trade route (object non-existing in the present day) and a church, located in the central part of the town square (preserved to this day). In that period, every building was made of wood – an easily flammable material – excluding highly ranked structures like the previously mentioned sacral object and the castle. This rule was changed in the 18th century, when it became obligatory to build out of non-flammable materials. The last stage consisted of post-war revalorization of the terrain.

Looking into the historical order described above, conclusions have been made, which relate to the division of Kaczawa valley's land. In the Lower Silesia area, since the times of location, there was a unified measuring system. The basic unit of measurement was “Wrocław foot”,

miar. Miarą podstawową była tzw. stopa wrocławska wynosząca 0,313 m. Na jej podstawie wyznaczano długości zgodnie z porządkiem: łokieć, pręt, sznur oraz przyjmowano powierzchnie: wężysko, morga, łan flamandzki. Przedstawionym systemem mierniczym autorka posłużyła się podczas procesu badawczego. Za dokument główny uznała, opublikowany w 1943 roku Plan Kurta Bimlera – przedstawiający podział parcelacyjny Świerzawy w jednostkach dawnych opartych na 1 stopie wrocławskiej. W artykule dokonano harmonizacji wymienionego planu z obecną mapą ewidencyjną. Zabieg pokazał niezmienną strukturę zabudowy na przestrzeni lat. Następnie przeprowadzono dwie próby odtworzenia historycznego podziału parcelacyjnego. Pierwszą oparto o powierzchnię 1 wężyska, która ma swój początek w miejscu kościoła centralnego. Drugą oparto o linię tworzącą plan śródmiejowy i miarę wyjściową 0,5 wężyska. Po dokonaniu obu analiz stwierdzono za bardziej prawdopodobną metodę drugą.

Przeprowadzone badania wykazały niezmienną strukturę urbanistycznej analizowanej miejscowości względem usytuowania dawnego placu śródmiejowego Strassenmarkt.

measuring 0,313 of a metre. Based on it were units of length, in an order: ell, rod, *sznur* (=10 rods), and units of area: *wężysko* (=100 square rods), morgen, *łan flamandzki* (ca. 16,7-17,5 ha). The author used this system in the research process. As the main document she recognizes „Plan Kurta Bimlera”, published in 1943 and presenting the parcelling division of Swierzawa in obsolete units of measurement based on the „Wrocław foot”. The article includes a harmonized outlook of the Plan with a current cadastral map. The process showed no changes in the town’s layout over the years. Two attempts of recreation of the historical parcelling division were made as well. The first one was based on 1 *wężysko* unit of area, with the central church as a reference point. The latter was based on the layout line of the town square with base measurement unit of 0,5 of a *wężysko*. After conducting both analyses, the second method has been found to be more probable.

The research showed immutability of the analyzed urban structure in relation to the location of the past Strassenmarkt square.

Bibliografia/Bibliography:

Bimler K., *Die Schlesienschen Massiven Wehrbauten*, Band 4. Fürstentum Liegnitz, Kommission Heydebrand-Verlag, Breslau 1943.

Bogusiewicz A., *Corona Silesiae: zamki Piastów fürstenberskich na południowym pograniczu księstwa jaworskiego, świdnickiego i ziębickiego do połowy XIV wieku*, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2010.

Eysymontt R., *Kod genetyczny miasta. Średniowieczne miasta lokacyjne Dolnego Śląska na tle urbanistyki europejskiej*, Via Nova, 2009

Nowaczyk W., *Od wsi do miasta. Sobótka jako przykład rozplanowania średniowiecznego założenia targowego na Śląsku*, [w:] „Architektus” 2019, Nr 1(57) [online] dostępne w: http://www.architectus.arch.pwr.wroc.pl/57/57_07.pdf (dostęp: 2021-01-06).

Nowosielska-Sobel J., Strauchold G., Wieszawski P., *Gmina Świerzawa. Atlas materiałów i źródeł historycznych*, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2016, [online] dostępne w: https://issuu.com/universityofwroclaw/docs/gmina_swierzawa_atlas (dostęp: 2021-01-06).

Ruchniewicz M., Wieszawski P., *Życie w Dolinach. Dzieje Świerzawy i okolic*, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2015, [online] dostępne w: http://www.bibliotekacyfrowa.pl/Content/78273/Zycie_w_dolinach_Dzieje_Swierzawy_i_okolic.pdf (dostęp: 2021-01-06).

[-], *Zamek w Świerzawie*, [w:] „Polskie zamki”, 2013, [online], dostępne w: <http://www.zamki.pl/?idzamku=swierzawa> (dostęp: 2021-01-06).

[-], *Historia miasta i gminy*, [w:] „Świerzawa – serwis miasta i gminy”, [online] dostępne w: http://bip.swierzawa.pl/index.php?option=18&action=articles_show&art_id=33&menu_id=17&menu_art_id=33&page=6 (dostęp: 2021-01-06).

„Śląsk Kwartalnik Historyczny Sobótka”, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2018

Mateusz Rabiega*

* Politechnika Wrocławska, Wydział Architektury; Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk

Wrocław University of Science and Technology, Faculty of Architecture; Societas Scientiarum ac Litterarum Calisiensis

Modelowa odbudowa kaliskiej kamienicy po zniszczeniach I wojny światowej *An exemplary rebuilding of a tenement house in Kalisz after World War I destruction*

Chociaż na temat odbudowy Kalisza po zniszczeniach I wojny światowej napisano już wiele, są to zwykle prace skupiające się ogólnie na przyjętych rozwiązaniach lub szczegółowo omawiające jedynie wybrany aspekt (np. twórczość jednego architekta lub podejście władz niemieckich do odbudowy). Wciąż pobieżnie traktowana jest analiza projektów i procesu budowy poszczególnych obiektów. Nie przyjrano się też dokładnie problemowi stylistyki miasta ani modernizacjom urbanistycznym, które wówczas zaszły.

Celem badań jest przedstawienie dzieła odbudowy Kalisza po zniszczeniach I wojny światowej na przykładach kilku konkretnych domów. Autor dokonał przeglądu sposobów projektowania i budowania domów w międzywojennym Kaliszu. Spróbował znaleźć odpowiedzi na pytania czy całościowo miały składać się na próbę przywrócenia tożsamości historycznej, czy miały stanowić świadectwo nowoczesności i współczesnych czasów, czy istniał jeden wypracowany model postępowania albo czy powstały „idealne” kamienice, mające stanowić wzór do projektowania kolejnych budynków. Zwrócił również uwagę na to jak wyglądała praca ludzi odpowiedzialnych za powstanie obiektu i jakie cele im przyświecały, poczynając od władz i osób zainteresowanych odbudową z powodów politycznych, przez właściciela, projektanta, urzędników, aż po wykonawców. Na tej podstawie podjął próbę stworzenia modelu odbudowy typowej pojedynczej kamienicy.

Prowadzenie badań polega na kwerendzie w Archiwum Państwowym w Kaliszu (Akta Miasta Kalisza), analizie dokumentów (protokołów, zarządzeń, projektów), dotyczących wybranych odbudowanych kamienic, dotychczasowych opracowań poruszających kwestię odbudowy miasta i jego architektury międzywojennej (autorstwa między innymi Teresy Zarębskiej, Małgorzaty Omilanowskiej, Joanny Bruś) oraz lokalnej prasy z epoki („Gazeta Kaliska”, „ABC Kaliskie” i inne).

W wyniku przeprowadzonych badań okazuje się, że chociaż nie było ani jednej osoby odpowiedzialnej za cały proces odbudowy miasta,

Although much has already been written about the rebuilding of Kalisz after World War I destruction, these are usually works focusing on the solutions in general or discussing only a selected aspect in detail (e.g. the work of one architect or the approach of the German authorities to rebuilding). The analysis of projects and the construction process of individual facilities are still mentioned briefly. There is no thorough research about the problem of the city’s style and the urban modernization that took place at that time.

The aim of the research is to present the work of rebuilding Kalisz after the destruction of World War I, using examples of several specific houses, in order to try to create a model for the rebuilding of a typical single tenement house by looking at how the houses in interwar Kalisz were designed and built – whether they were supposed to restore the historical identity, whether they were supposed to be a testimony to those times and modernity, whether there was a single developed model of conduct or whether there were „ideal” tenement houses, which were to serve as an example for the design of subsequent buildings. Finally, the important question is how the work of the people responsible for the construction of the building looked like and what goals they were guided by, ranging from the authorities and people interested in rebuilding for political reasons, to the owner, designer, officials and contractors.

The research consists of an inquiry at the State Archives in Kalisz („Akta Miasta Kalisza”), analysis of documents (protocols, ordinances, projects) regarding selected rebuilt tenement houses, previous studies on the rebuilding of the city and its interwar architecture (by, among others, Teresa Zarębska, Małgorzata Omilanowska, Joanna Bruś) and local press from the era („Gazeta Kaliska”, „ABC Kaliskie” and others).

As a result of the research, it turns out that although there was no person responsible for the entire process of rebuilding the city, a mechanism involving numerous institutions and people was developed, significantly

to wypracowany został mechanizm angażujący liczne instytucje i osoby, istotnie wpływające na przebieg procesu odbudowy, a przede wszystkim na wygląd poszczególnych budynków, które miały tworzyć spójną całość. Poszczególne domy mają ze sobą wiele punktów wspólnych, a wiodąca przez różnorakie kompromisy droga od uprzątniętej z gruzów działki do wzniesienia nowej kamienicy w międzywojennym Kaliszu, może zostać przynajmniej częściowo sprowadzona do pewnego modelowego schematu.

affecting the course of the rebuilding process, and above all, the appearance of individual buildings that were supposed to form a coherent entirety. The individual houses have many common points with each other, and the path leading through various compromises from a property cleared of rubble to erecting a new tenement house in interwar Kalisz can be at least partially condensed to a certain model scheme.

Bibliografia/Bibliography:

Bruś J., *Albert Nestrypke: propagator architektury modernistycznej w Kaliszu*, Kalisz 2017.

Górzyński M., *Miasto, społeczeństwo, przyszłość: architektura i przestrzeń nowoczesności Kalisza przełomu XIX-XX wieku*, praca doktorska na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego, maszynopis, Warszawa 2019.

Kurzyński A., *Odbudowa Kalisza ze zniszczeń wojennych w latach 1914-1929*, [w:] „Rocznik Kaliski”, 2005, t. 31, s. 59–87.

Omilanowska M., *Odbudowa Kalisza po zniszczeniach 1914 roku*, [w:] „Biuletyn Historii Sztuki”, 2016, t. 78, nr 4, s. 663–685.

Popiołek M., *Niemiecki Kalisz 1914–1918. Plany odbudowy i przebudowy miasta w czasie I wojny światowej*, [w:] *Odbudowy i modernizacje miast historycznych w pierwszej połowie dwudziestego wieku w Europie: Naród, polityka, społeczeństwo*, red. I. Barańska, M. Górzyński, Kalisz 2016.

Zakrzewska J., *Odbudowa Kalisza po wielkiej wojnie*, Kalisz 1936.

Zarębska T., *Sprawa odbudowy zabytkowego centrum Kalisza po zniszczeniu w 1914 roku*, [w:] „Rocznik Kaliski”, 1977, t. 10, s. 121–177.

Zarębska T., *Kalisz*, [w:] *Zabytki urbanistyki i architektury w Polsce. Odbudowa i konserwacja*, t. 1 Miasta historyczne, red. W. Zin, Warszawa 1986, s. 163–184.

Zarębska T., *Znaczenie odbudowy Kalisza po zniszczeniach z 1914 r. dla rozwoju urbanistyki polskiej*, [w:] „Rocznik Kaliski”, 1992-93, t. 24, s. 129–143.

Ewa Serafińska*

* Politechnika Krakowska im. T. Kościuszki, Wydział Architektury, Studenckie Koło Naukowe „Karpaty”; Riga Technical University, Faculty of Architecture
Cracow University of Technology, Faculty of Architecture, Students' Scientific Club „Karpaty”; Riga Technical University, Faculty of Architecture

„Sól i pieprz”, czyli o odbiorze ryskiej architektury *‘Salt and pepper’, about the reception of the Riga architecture*

Tematem referatu jest unikatowy charakter Rygi, który tworzy zestawienie architektury drewnianej z budynkami w duchu Art Nouveau. Pretekstem do rozważań jest wyjazd w ramach programu Erasmus na semestr zimowy 2020/2021 (Rīgas Tehniskā universitāte, RTU, Łotwa).

Autorka skupi się na różnych aspektach związanych z architekturą ryską, postara się wyjaśnić jej unikatowość i zgłębić sposób, w jaki jest postrzegana. Ponadto, przedstawi jej piękno.

Kolejną kwestią, która zostanie poruszona jest znaczenie architektury drewnianej w kontekście miasta. Co by było gdyby w wyniku nieprzewidzianego zdarzenia (nawet, takiego, które może się wydawać bardzo abstrakcyjne, jak np. pożar, atak insektów) wszystkie drewniane budynki w Rydze zostały zniszczone? Jaki wpływ miałyby to na funkcjonowanie miasta i wygląd tkanki urbanistycznej? Czy w związku z tym należy podjąć jakieś działania ochronne lub edukacyjne?

Budynki Art Nouveau są niczym sól w tkance miejskiej Rygi. Sprawiają, że miasto jest wyjątkowe. Zatem obiekty drewniane musimy nazwać „pieprzem”, ponieważ to one, swoim urokiem czynią Rygę unikatową.

Tkanka miejska Rygi jest bardzo charakterystyczna, ale nie jest szeroko znana i rozpoznawalna na świecie, a nawet w Europie. Jednak, jeśli ktoś odwiedzi stolicę Łotwy i opuści obszar historycznego Starego Miasta ukierunkowanego na turystów, ma szansę poznać „schemat, który rządzi ryską architekturą”. Centrum miasta to w przeważającej części monumentalne arcydzieła Secesji „poprzetykane” niskimi, w porównaniu do nich, budynkami drewnianymi.

Gdy myślimy o Secesji bardzo często najpierw, przychodzą nam na myśl przykłady z Belgii, Hiszpanii, Holandii, czy Austrii. Rzadko zdarza się, aby uwzględnić również Rygę. Jest to w rzeczywistości duże zaniedbanie, ponieważ stolica Łotwy jest przepełniona przykładami Art

The subject of this paper is the unique character of Riga, which is created by a juxtaposition of wooden architecture with buildings in the Art Nouveau spirit. The excuse for considerations is the trip under the Erasmus program for the winter semester 2020/2021 (Rīgas Tehniskā universitāte, RTU, Latvia).

The author will focus on various related aspects to Riga architecture try to explain its uniqueness and explore the way it is perceived. Moreover, it will present its beauty.

Another issue that will be raised is the importance of wooden architecture in the context of the city. What if, as a result of an unforeseen event (even one that might seem very abstract, such as fire, insect attack) all wooden buildings in Riga were destroyed? What impact would this have on the functioning of the city and the appearance of the urban fabric? As a result of these considerations, should any protective or educational measures be taken?

Art Nouveau buildings are like salt in Riga's urban fabric. They make the city extraordinary. Therefore, we have to call wooden objects „pepper” because they, with their charm, make Riga unique.

The urban fabric of Riga is very distinctive, but not widely known or recognizable in the world, or even in Europe. However, if someone visits the capital of Latvian and leaves the tourist-oriented area of the historic Old Town, that person has a chance to get to know the „scheme that governs Riga architecture”. The city centre is mostly composed of monumental Art Nouveau masterpieces, interwoven with low, compared to them, wooden buildings.

When we think about the Secession very often first come to our minds examples from Belgium, Spain, the Netherlands and Austria. It is rare to include Riga as well. This is actually a major neglect as Latvia's capital city is filled with Art Nouveau examples. It was largely influenced

Nouveau. Miała na to wpływ w dużej mierze historia. Rygę można nazwać „Perłą Secesji”.

Z drugiej strony miasto jest pełne budynków drewnianych, zazwyczaj 2 lub 3 kondygnacyjnych. Przez pewien czas, nie zwracano na nie dużej uwagi, przez co ich stan techniczny się stopniowo pogarszał. W ostatnich latach zaczęto je odrestaurowywać oraz przystosowywać do współczesnych potrzeb i wymogów realiów życia w XXI wieku. Spotyka się je w całym mieście, zarówno w dzielnicy, którą można określić, jako „miasto w parku”, jak również w gęsto zabudowanym tętniącym życiem ścisłym centrum.

Celem referatu jest również odpowiedzenie na pytanie, jak postrzegany jest układ urbanistyczny Rygi. Jak duży wpływ na odbiór ma wielkość i materiał budynków? Czy mnogość obiektów w stylu Art Nouveau i ich detali przytłacza odbiorców, którzy całą uwagę skupiają na tych właśnie obiektach, pomijając „drewnianych sąsiadów”? W tym celu warto poznać odbiór tkanki miejskiej przez osoby niezwiązane bezpośrednio z architekturą pochodzące z różnych zakątków świata, które mają świeże, obiektywne podejście. W jaki sposób oni postrzegają obiekty drewniane? Czy w ogóle je dostrzegają?

by history. Riga can be called the „Pearl of the Secession”.

On the other hand, the city is full of wooden buildings, usually 2 or 3 storeys. For some time, not much attention was paid to them, so their technical condition gradually deteriorated. In recent years, they have started to be restored and adapted to the realities of life in the 21st century. They can be found all over the city, both in the district which can be described as a „city in a park”, as well as in the densely built-up, bustling city centre.

The aim of the paper is also to answer the question of how Riga’s urban layout is perceived. How much does the size and material of the buildings influence reception? Do the multitude of Art Nouveau objects and their details overwhelm the audience who focus their full attention on these objects, ignoring the „wooden neighbours”? For this purpose, it is worth getting to know the perception of the urban tissue by people not directly related to architecture, coming from different parts of the world, who have a fresh, objective approach. How do they perceive wooden objects? Do they even notice them?

Bibliografia/Bibliography:

Banga V., *Rīgas jūgendstils: interjers. Art nouveau in Riga: interior*, Jumava, Rīga 2010.

Lejnieks J., Sturmanis I., *Rīgas Arhitektūra*, Avots, Rīga 1989.

Liepiņa, i in., *Art Nouveau Architecture of Riga*, 2010.

Lejnieks J., Croci V., *Latvia: the Future in Riga’s Past*, [w:] „Architectural Design”, 2006, vol. 76, no. 3, s. 20–25.

Rīgas pilsētas arhitekta birojs, *Riga Wooden Architecture*, Rīgas Pašvaldības Aģentūra Pilsētas Arhitekta Birojs, 2009.

Stade I. (reż.), *Wooden Architecture of Riga: Salt and Pepper* [film], The City Development Department, Riga City Architect’s Office, Riga 2007.

Trošina I. (reż.), *Art nouveau architecture in Riga* [film], Riga City Architect’s Office, Riga 2007.

Jarosław Striker*

* Politechnika Łódzka, Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska, Koło Naukowe Studentów Architektury PŁ „IX Piętro”
Lodz University of Technology, Faculty of Civil Engineering, Architecture and Environmental Engineering, Architecture Students' Scientific Club „IX Piętro”

Kościół-ujeżdźalnia. Kościół garnizonowy w Łodzi na tle cerkwi wojskowych Imperium Rosyjskiego *Church-riding hall. Garrison church in Lodz on the background of Orthodox military churches of the Russian Empire*

Celem referatu jest omówienie architektury łódzkiego kościoła garnizonowego – pierwotnie cerkwi wojskowej – oraz próba porównanie jej do innych prawosławnych świątyń wojskowych z czasów Cesarstwa Rosyjskiego. Celem referatu jest również przedstawienie uwarunkowań towarzyszące łączeniu obu funkcji i sposoby ich realizacji. Referat ten jest efektem własnych obserwacji łódzkiego kościoła garnizonowego oraz studiów własnych materiałów archiwalnych, źródłowych i dostępnej autorowi literatury zarówno polskiej, jak i rosyjskiej.

Rzymskokatolicki kościół garnizonowy pw. św. Jerzego w Łodzi został wzniesiony w 1896 jako prawosławna cerkiew pułkowa pw. św. Aleksego Metropolity Moskiewskiego. Cerkiew ta była jedynym z dwóch i jedynym zachowanym do naszych czasów obiektem łączącym funkcję świątyni prawosławnej i maneżu, a także jedynym, który został zaprojektowany tak w całości od samego początku.

W 1918 roku po odzyskaniu przez Polskę niepodległości jako budynek wojskowy został przejęty przez skarb państwa i przekazany na potrzeby wojskowych katolików. W okresie międzywojennym dokonano derusyfikacji obiektu poprzez usunięcie cebulastych hełmów. Pojawił się również projekt przebudowy kościoła nadając mu formę bazylikową, co jednak nie nastąpiło, dzięki czemu do dzisiejszych czasów czytelny jest pierwotny układ świątyni.

Referat jest efektem podróży architektonicznej takiej na jaką pozwalają obecne warunki epidemiologiczne. Jest to przede wszystkim podróż sentymalna, dosłowna i bliska do łódzkiego kościoła garnizonowego, którego autor był w dzieciństwie częstym bywalcem, jak i dalekiej i w przenośni – w głąb Rosji po dostępnych archiwaliach i źródłach.

The aim of the paper is to discuss the architecture of the garrison church in Lodz - originally a military church - and to compare it to other Orthodox military churches from the times of the Russian Empire. The aim of the paper is also to present the conditions accompanying the combination of both functions and the ways of their realization. The paper is the result of own observations of the Lodz garrison church and studies of our own archival materials, source materials and literature available to the author, both Polish and Russian.

The Roman Catholic garrison church of St. George in Lodz was erected in 1896 as an Orthodox regiment church of St. Alex the Metropolitan of Moscow. The church was the only of the two and the only preserved to our times object combining the function of an Orthodox church and a manege, as well as the only one that has been designed in this way from the very beginning.

In 1918, after Poland regained independence, as a military building it was taken over by the State Treasury and handed over to military Catholics. In the interwar period, the building was derussified by removing onion-shaped domes. There was also a project to reconstruct the church, giving it a basilica form, which, however, did not happen, thanks to which the original layout of the church is still legible today.

The paper is the result of an architectural journey as the current epidemiological conditions allow. Above all, it is a sentimental journey, literal and close to the Lodz garrison church, the author of which was a frequent visitor in childhood, as well as far and metaphorically into the depths of Russia through accessible archives and sources.

Bibliografia/Bibliography:

Цитович Г. А., *Храмы армии и флота*, Типо-литография б. А. П. Нагорова, Piatigorsk 1913, [online] dostępne w: <http://www.temples.ru/library.php?ID=160> (dostęp: 2021-01-04).

Cynalewska-Kuczma P., *Architektura cerkiewna Królestwa Polskiego narzędziem integracji z Imperium Rosyjskim*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2004.

Sokoł K., Sosna A., *Cerkwie w centralnej Polsce 1815-1915*, Fundacja Sąsiedzi, Białystok 2011.

Stefański K., *Architektura sakralna Łodzi w okresie przemysłowego rozwoju miasta: 1821–1914*, Łódź 1995.

Stefański K., *Sankt Petersburg – Łódź – Moskwa: o wzajemnych relacjach architektonicznych na przełomie XIX i XX wieku*, [w:] „Sztuka Europy Wschodniej” 2013, T. 1 s. 279-291 [online]

dostępny w: http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Sztuka_Europy_Wschodniej_B_Art_of_Eastern_Europe/Sztuka_Europy_Wschodniej_B_Art_of_Eastern_Europe-r2013-t1/Sztuka_Europy_Wschodniej_B_Art_of_Eastern_Europe-r2013-t1-s279-291/Sztuka_Europy_Wschodniej_B_Art_of_Eastern_Europe-r2013-t1-s279-291.pdf (dostęp: 2021-01-04).

Waingertner P., *Kościół garnizonowy św. Jerzego i Zesłania Ducha Świętego*, [w:] *Budownictwo wojskowe w Łodzi*, Jarno W., Waingertner P. (red.), Łódź 2016, s. 187-203.

Izabela Szerszeniewska*

* Politechnika Częstochowska, Wydział Zarządzania
Czestochowa University of Technology, Faculty of Management

Aspekt kulturowy w zarządzaniu przedsięwzięciem budowlanym na przykładzie robót budowlanych i konserwacyjnych prowadzonych na cmentarzach Żydowskich

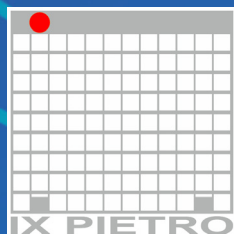
Cultural aspect in managing a construction project on the example of construction and conservation works carried out at Jewish cemeteries

Autorka artykułu – dokonując analizy literatury oraz wykorzystując wywiad bezpośredni i pośredni – zaprezentowała wytyczne obowiązujące przy prowadzeniu robót budowlanych oraz konserwacyjnych na cmentarzach Żydowskich. Respondentami w prowadzonych badaniach naukowych byli przedstawiciele społeczności Żydowskiej będący specjalistami w dziedzinie kultury Żydowskiej. Zaprezentowane w artykule rozważania teoretyczne pełnią komplementarną funkcję wobec informacji uzyskanych w wyniku przeprowadzonego wywiadu bezpośredniego i pośredniego. Celem artykułu jest popularyzacja wiedzy na temat wytycznych obowiązujących przy prowadzeniu robót budowlanych oraz konserwacyjnych na cmentarzach Żydowskich. Autorka artykułu suponuje bowiem pogląd, że wzajemne zrozumienie, połączone z poszanowaniem kultury innych ludzi powinno stanowić swoisty „fundament” dla budowania wspólnej przyszłości nowych pokoleń.

The author of the article - by analyzing literature and using direct and indirect interviews - presented the guidelines applicable when conducting construction and maintenance works at Jewish cemeteries. The respondents in the conducted research were representatives of the Jewish community who were specialists in the field of Jewish culture. The theoretical considerations presented in the article perform a complementary function to information obtained as a result of direct and indirect interviews. The purpose of the article is to disseminate knowledge about the guidelines in force in carrying out construction and maintenance works at Jewish cemeteries. The author of the article suppresses the view that mutual understanding, combined with respect for other people culture should constitute a kind of foundation for building a common future of new generations.

Bibliografia/Bibliography:

- Krajewska M., *Cmentarze żydowskie w Polsce: nagrobki i epitafia*, [w:] „Polska Sztuka Ludowa – Konteksty”, 1989, t.43 z.1-2, s.27-44.
- Szuchta R., Trojański P., *Zrozumieć Holokaust, Państwowe Muzeum Auschwitz – Birkenau w Oświęcimiu*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2012.
- Talmud Babiloński*, Ber. 18a.
- Trepp L., *The Complete Book of Jewish Observance*, KC Metro Books, New York 1980.
- Tyloch W., *Judaizm*, w: Keller J., Kotański W., Szafranski W., Szymański E., Tyloch W., Żbikowski T., *Zwyczaje, obrzędy i symbole religijne*, Iskry, Warszawa 1978.
- Tyloch W., *Judaizm*, Krajowa Agencja Wydawnicza, Warszawa 1987.
- Walerjański D., *Nasze Cmentarze. Inicjatywa społeczna na rzecz cmentarzy żydowskich w województwie śląskim*, [online] dostępne w: <http://www.bramacukermana.com/new/Raport.pdf> (dostęp: 2020-02-13).
- Wytyczne Komisji Rabinicznej do Spraw Cmentarzy* [wytyczne – mające pisemną formę - zostały uzyskane przez autorkę artykułu w wyniku wywiadu pośredniego z Przedstawicielem Komisji Rabinicznej do Spraw Cmentarzy].

KŁO NAUKOWE
STUDENTÓW
ARCHITEKTURY
POLITECHNIKI
ŁÓDZKIEJ
IX PIĘTRO

ISBN 978-83-66287-94-5

